

UNIVERSITATEA „ȘTEFAN CEL MARE”, SUCEAVA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE
DEPARTAMENTUL DE ȘTIINȚE UMANE ȘI SOCIAL-POLITICE

DREPTURILE OMULUI ȘI STRATEGII ANTIDISCRIMINARE

-Suport de curs-

Material preluat din “Drepturile omului și strategii antidiscriminatorii” (note de curs), autor/titular modul Laura Cetean-Voiculescu, în cadrul proiectului “Dezvoltarea de programe de formare specifice pentru creșterea incluziunii sociale în scopul îmbunătățirii accesului pe piața muncii”, POSDRU/96/6.2/S/49743, Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

CUPRINS

DREPTURILE OMULUI ȘI STRATEGIILE ANTIDISCRIMINATORII.....	3
CAPITOLUL 1. CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI	5
1.1. Noțiuni introductive.....	5
1.2. Scopul și obiectul Convenției.....	5
CAPITOLUL 2. DREPTURILE CONSTITUȚIONALE.....	33
2.1. Dispoziții comune cu valoare de principii.....	33
2.2. Drepturile și libertățile individuale	33
2.3. Principalele îndatoriri, numite îndatoriri fundamentale, ale cetățenilor României.....	38
CAPITOLUL 3. DREPTURILE COPILULUI	39
BIBLIOGRAFIE	49

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

CAPITOLUL 1. CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

1.1. Noțiuni introductive

La 4 noiembrie 1950, la Roma, a fost *adoptată* Convenția Europeană a Drepturilor Omului, pe care România a *ratificat-o* la 20 iunie 1994, la câteva luni după aderarea sa la Consiliul Europei, care a avut loc la 7 octombrie 1993.

Odată cu ratificarea Convenției, România a ratificat și Protocoalele adiționale la aceasta.

Convenția este un tratat internațional regional și multilateral, ce cuprinde preambulul și conținutul, acestea constituind un tot unitar.

Preambulul este partea inițială a unui tratat care conține: enumerarea statelor contractante în numele cărora acționează reprezentanții sau guvernele semnatare; expunerea motivelor care au generat încheierea tratatului; indicarea scopului și obiectului tratatului; eventualele dispoziții complementare (exemplu: plenipotențiarilor care îl redactează și îl semnează).

Preambulul Convenției conține o formulă generală ce face referire expresă la rolul Declarației Universale a Drepturilor Omului, proclamată de Adunarea Generală a O.N.U. în 1948 și evidențiază faptul că scopul acestuia, ce constă în apărarea și dezvoltarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, se încadrează în scopul general al Consiliului Europei, care este realizarea unei uniuni cât mai strânse a statelor membre, atât din punct de vedere al drepturilor omului, cât și al unui regim politic democratic; totodată, el conține angajamentul statelor semnatare de a lua măsurile necesare asigurării și garantării colective a drepturilor apărute prin Convenție.

Toate aceste imperative constituie principii în lumina cărora urmează a fi interpretate dispozițiile substanțiale ale Convenției.

Principalul izvor al Convenției Europene a Drepturilor Omului îl constituie Declarația Universală a Drepturilor Omului.

Lucrările Convenției au început în 1949, iar Declarația Universală a Drepturilor Omului a fost adoptată la 10 decembrie 1948. Pe parcurs, Convenția a fost adaptată noilor realități socio-economice și politice, iar drepturile omului au fost mai concret definite, dându-li-se un conținut propriu.

Spre deosebire de Declarația Universală a Drepturilor Omului, care are un caracter proclamativ, declarativ, dar cu forță morală deosebită, Convenția are un caracter normativ, constrângător pentru statele contractante, fiind prevăzută cu un sistem jurisdicțional eficient în sensul respectării dispozițiilor sale.

Nu toate drepturile din Declarația Universală a Drepturilor Omului sunt protejate în general prin Convenție, ci numai unele dintre ele. Acestor drepturi și celorlalte li se aplică așa-zisul principiu al preeminenței dreptului, ce constă tocmai în interpretarea tuturor dispozițiilor Convenției, fără distincțiile de mai sus.

1.2. Scopul și obiectul Convenției

Scopul și obiectul Convenției sunt strâns legat de realizarea însuși a scopului pentru care a fost creat Consiliul Europei. Se tinde să se creeze o adevărată ordine publică europeană în materia drepturilor și libertăților fundamentale pe care le consacra.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Statele semnatare s-au angajat să realizeze obiectivele și idealurile Consiliului Europei, așa cum sunt definite în Statutul organizației.

Astfel, se urmărește să se realizeze un echilibru just între apărarea intereselor generale ale societății și respectul drepturilor individuale, atribuindu-se o valoare deosebită acestuia din urmă. Cu alte cuvinte, Convenția are ca scop să apere și să promoveze idealurile și valorile unei societăți democratice, atât la nivel național, cât și local.

De aici decurg, ca și consecințe, caracterul efectiv al garanțiilor pe care Convenția le prevede și subsidiaritatea mecanismului de control instituit.

Deci, nu se pune problema unor drepturi teoretice și iluzorii, ci a unor drepturi concrete și efective.

Caracterul subsidiar al mecanismului de apărare, înseamnă că fiecare stat are îndatorirea de a asigura exercițiul drepturilor și libertăților consacrate de către persoanele aflate sub jurisdicția lor.

Numai după epuizarea căilor interne de atac, se va putea apela la sprijinul și intervenția instituțiilor create de Convenție.

Instanța europeană nu se poate substitui autorităților naționale competente și nici nu are competența de a aprecia cu privire la elementele de fapt care au condus la adoptarea uneia sau alteia din măsurile legale incidente.

Controlul Curții nu poate privi decât conformitatea măsurii luate cu exigențele Convenției.

Dacă ar face abstracție de principiul subsidiarității, judecătorul european s-ar erija în judecător de a treia sau a patra instanță, depășindu-și astfel limitele de competență.

Obligația de a respecta drepturile omului, art. 1

Acest articol instituie o răspundere internațională a statelor contractante de a respecta drepturile și libertățile garantate de Convenție.

Răspunderea se angajează indiferent că autoritatea ce încalcă dreptul sau libertatea este legislativă, executivă sau judiciară, pe baza principiului unicității statului în dreptul internațional.

De asemenea, responsabilitatea unui stat poate fi angajată pentru actele tuturor organelor, agențiilor sau funcționarilor săi, indiferent de rangul lor, tocmai datorită apartenenței lor la acel stat.

Conform practicii Curții, aceasta se datorează faptului că guvernele naționale răspund în temeiul Convenției de actele autorităților lor, pentru că în joc se află răspunderea internațională a statului contractant.

Dreptul la viață, art. 2

1. Dreptul la viață al unei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale, pronunțate de un tribunal, în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol, în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a) pentru a se asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței legale;**
- b) pentru a efectua o arestare legală sau pentru a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;**

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

c) pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.

Este primul drept substanțial garantat unei persoane. În cazuri excepționale, survenirea morții nu constituie o încălcare a dreptului. Dreptul la viață este condiția esențială a posibilității exercitării tuturor drepturilor și libertăților fundamentale.

Dreptul la viață este un atribut fundamental și inalienabil al persoanei umane, o valoare supremă printre drepturile omului.

Statele, prin agenții lor, trebuie să se abțină de la a provoca moartea și trebuie să ia toate măsurile necesare pentru protecția eficientă a acestui drept.

Titularul dreptului la viață

Titularul dreptului la viață este persoana fizică, persoana umană aflată în viață, din momentul concepției și până la moartea fizic constatată.

Persoana declarată judecătorește dispărută se prezumă a fi în viață. În cazul declarării judecătorești a morții unei persoane aflată în viață, i se poate opune neaplicarea art. 2, până la anularea hotărârii judecătorești, deoarece se presupune că nu există.

Aici se impune un exemplu din practica Curții: un austriac a invocat în fața Curții că legea din 1974, care permitea întreruperea voluntară de sarcină, încălca, alături de alte dispoziții, și art. 2. Hotărârea a fost aceea de declarare a inadmisibilității cererii, pe motiv că nu i-a fost încălcat un drept propriu, ci a fost vorba de o *actio popularis*, iar nu de o acțiune individuală.

Totuși, Curtea a evitat să se pronunțe cu privire la faptul că un copil poate fi tratat ca atare, din momentul concepției, deoarece în acest moment viața fătului este legată intim de viața mamei, care este protejată de art. 2, iar o astfel de accepție ar conduce la interzicerea avortului, ca fiind contrar dreptului la viață. În concluzie, s-a lăsat la latitudinea statelor contractante o anumită putere discreționară de a decide.

Dreptul copilului de a se naște

Curtea a decis că, prin Convenție, ea nu este chemată să determine dacă garantează dreptul la întreruperea voluntară de sarcină sau dacă art. 2 se aplică și embrionului uman, deși, în speță, guvernul irlandez, a cărui lege, la momentul respectiv, interzicea întreruperea voluntară de sarcină, a susținut că dreptul copiilor de a se naște poate fi dedus din interpretarea art. 2.

La nivelul Uniunii Europene, există două opinii, și anume, una, potrivit căreia embrionul nu este o ființă umană și nu trebuie să i se acorde decât o protecție limitată, precum și alta potrivit căreia embrionul are statutul moral al unei ființe umane și trebuie să beneficieze de o protecție adecvată. Aceasta din urmă opinie se întemeiază pe ideea că există un continuum al vieții umane și trebuie protejată de lege. Italia, Spania și Turcia incriminează întreruperea de sarcină prin imprudență, fiecare în mod diferit.

Persoane care pot avea calitatea de „victimă indirectă” sau „victimă prin ricoșeu”

Sunt persoanele care au legătură cu victima directă a încălcării art. 2, precum soția unei persoane asasinată sau nepotul care a invocat moartea unchiului său, ca urmare a intervenției forțelor de securitate turcești în zona kurdă, ori sinuciderea unei rude, datorată neglijenței autorităților engleze dintr-o unitate de detenție sau succesorii a trei persoane omorâte ca urmare a intervenției forțelor de securitate britanice.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Dar și victima directă a art. 2 poate avea calitatea de reclamant, ca, de exemplu, cazul celui condamnat la moarte și neexecutat încă sau cel împotriva căruia s-a comis un atentat ori riscă un atentat.

Conținutul dreptului la viață – dreptul de a trăi și dreptul de a muri

Dreptul de a trăi se referă la sensul uzual al cuvântului, și nu la dreptul la o viață decentă. Atingerile aduse integrității fizice se încadrează la art. 3 privind interzicerea tratamentelor inumane sau degradante. Textul interzice cauzarea morții în chip intenționat. S-a pus întrebarea dacă în cazul împușcării unor persoane fără somație de către agenții de ordine, la o manifestație în Belgia, aceștia au acționat sau nu intenționat, în contextul în care erau amenințați de o altă persoană. S-a hotărât că nu s-a acționat cu intenție, iar soluția a primit critici foarte aspre.

Dreptul de a muri se referă la euthanasie sau moartea medical asistată.

De exemplu, o britanică de 65 de ani, bunică și mamă, căsătorită, grav bolnavă, paralizată, s-a adresat Curții, pentru că autoritățile britanice, în contextul în care legea nu permite euthanasia, iar cel ce o face este pedepsit, nu și-au luat angajamentul de a nu lua măsuri împotriva soțului care era de acord să o ajute, invocând deci dreptul de a muri. Reclamanta a motivat că are dreptul de a alege, că dreptul de a muri nu este antiteza dreptului la viață, iar statul ar avea obligația pozitivă de a le proteja pe amândouă.

Autoritățile europene au spus că textul Convenției protejează dreptul la viață, nu și dreptul la sinucidere asistată.

Reclamanta a invocat că art. 2 nu are legătură cu calitatea vieții, iar Curtea a decis că nu există un drept de a muri și că art. 2 nu este de natură să creeze un drept la autodeterminare, pe motiv că, de fapt, acest articol interzice forța sau orice comportament susceptibil să provoace decesul unei ființe umane și nu îi conferă dreptul de a cere statului să-i permită ori să-i faciliteze decesul. Deci, se menține interdicția absolută de a pune capăt de o manieră intenționată vieții bolnavilor incurabili sau muribunzi.

În consecință, statele au, în temeiul art. 2, obligația de ordin general de a nu aduce atingere acestui drept prin agenții lor, adică de a nu cauza moartea unei persoane, cu excepțiile prevăzute de art. 2, paragraful 2, interpretate restrictiv, ca obligație negativă, precum și obligația pozitivă de a adopta toate măsurile de ordin practic ce se impun, spre a proteja individul care se află sub responsabilitatea lor.

Au fost acțiuni pe diferite teme, ca, de exemplu, pentru a se preveni atentatele, bolile prin vaccinări, accidente de muncă, îmbolnăvirile prin radiații, protecția împotriva unor amenințări sigure și directe.

Statele au obligația, în primul rând, să prevină și să stopeze criminalitatea, să ia măsurile necesare de natură a asigura sănătatea publică, viața bolnavilor, să instituie măsuri de represiune penală, să asigure accesul la justiție, pentru a se stabili responsabilitatea medicală, pentru a se aplica sancțiuni civile, atunci când este cazul, cum ar fi obținerea de despăgubiri și publicarea hotărârii, să prevină și să împiedice orice violență potențială, să informeze publicul în legătură cu orice pericol, să ia măsuri când este cazul (de exemplu, în caz de calamități, incendii, acumulări de gaze ș.a.), să informeze despre măsurile luate și consecințele produse, să efectueze anchete profunde și serioase, publice și independente, cu privire la circumstanțele morții unei persoane, declanșate din oficiu sau ca urmare a unor plângeri, precum și să reglementeze proceduri de natură a lămuri problemele în mod corespunzător.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Limitări aduse dreptului la viață

S-au relevat, inițial, patru astfel de limitări, dintre care una a fost eliminată pe parcurs, după cum urmează:

1. *Pedeapsa capitală*

Convenția nu a interzis, inițial, aplicarea acestei pedepse.

Pedeapsa capitală trebuia să fie prevăzută de lege și pronunțată de către un tribunal. Tribunalul trebuia să îndeplinească următoarele condiții: să fi fost independent, în special față de executiv, să fi fost imparțial, să fi existat o durată a mandatului celor care compuneau instanța și să fi existat garanții privind desfășurarea echitabilă a procedurilor judiciare. Cel condamnat nu trebuia supus la un tratament inuman și degradant.

La 3 mai 2002, statele membre ale Consiliului Europei au semnat Protocolul 13, privind abolirea pedepsei cu moartea, în orice circumstanțe, inclusiv în situații de război. Nimeni nu poate fi condamnat la moarte și nici executat. Nu există derogări. Când recurgerea la forță este necesară, aceasta trebuie să fie strict proporțională cu realizarea scopului autorizat și urmărit de agenții forței publice. Deci, trebuie analizate, de la caz la caz, scopul urmărit, primejdia pentru viață și integritatea corporală în cazul concret, precum și amploarea riscului ca forța utilizată să conducă la pierderea de vieți omenești.

2. *Legitima apărare*

Această situație se referă la cazurile în care moartea este provocată pentru apărarea propriei vieți sau a vieții altor persoane, nu și pentru apărarea bunurilor, precum în cazul salvării ostaticilor.

3. *Autorizarea cauzării morții prin utilizarea forței, pentru efectuarea unei arestări legale sau pentru a împiedica evadarea unei persoane deținute în mod legal.*

În atare situație, utilizarea armelor nu trebuie să plece de la intenția de a ucide, iar la forță se va proceda numai după epuizarea celorlalte soluții posibile pentru atingerea scopului. Spre exemplu, reclamantii au susținut că agenții forței publice le-au ucis fiul prin împușcare, deși nu era necesar să se tragă, iar poliția a manifestat neglijență la arestare.

Curtea a stabilit că procedurile au fost corect aplicate, fiind vorba de un jaf armat la o bancă, unde poliția a tras numai după ce a explodat o grenadă, cel împușcat nu a ridicat mâinile la somație, în timp ce alții au făcut-o și existau informații că autorii intenționau să facă uz de armă de foc, iar, ulterior, asupra persoanelor implicate și în vehiculul lor s-a găsit o cantitate mare de arme de foc periculoase.

La fel, în cazul combaterii acțiunilor teroriste, pentru protejarea vieții locuitorilor din zonă (IRA), când apar și elemente de hazard. În situația dată, pentru a se evita aruncarea în aer a unui autovehicul capcană într-un loc aglomerat, au fost uciși prin împușcare membrii grupului terorist. Aici, autoritățile au avut ocazia să împiedice intrarea în țară a grupului și nu au luat în calcul posibilitatea erorii asupra informațiilor care s-au dovedit a fi inexacte. Curtea, cu 9 la 8 voturi, a constatat încălcarea art. 2, paragraful 2, respectiv încălcarea de către Anglia a dreptului la viață.

4. *Moartea produsă ca urmare a reprimării conform legii a unei tulburări violente sau a unei insurecții*

Acestea sunt împrejurări deosebit de grave, de natură să aducă prejudicii importante bunurilor și persoanelor. Nu se cere ca forțele statale să fie în legitimă apărare, deoarece s-ar pune problema aplicării art. 2, paragraful 2.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Curtea, în 1975, a decis că instrucțiunile date de autoritățile britanice forțelor lor armate dislocate în Irlanda de Nord, pentru prevenirea unor tulburări violente, au fost compatibile cu prevederile Convenției.

Într-un alt caz, o reclamantă s-a plâns că, în același context, un soldat britanic i-a ucis fiul în vârstă de 13 ani prin împușcare. Curtea a decis că recurgerea la forță a fost absolut necesară, în condițiile în care în Irlanda de Nord mureau multe persoane, era permanentă agitație, iar la momentul în cauză, soldații erau atacați cu pietre și proiectile, fie și improvizate de 150 de persoane, riscând să fie răniți grav, ceea ce a fost apreciat a fi o „tulburare violentă”.

Interzicerea torturii (dreptul la demnitate și integritate fizică și psihică)

Art. 3 Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante

Este reglementat, astfel, dreptul oricărei persoane la demnitate și la integritate fizică.

Sunt interzise trei tipuri de comportamente, și anume tortura, pedepsele sau tratamentele inumane și pedepsele sau tratamentele degradante.

Tratamentul inuman este acela care provoacă, în mod voluntar, grave suferințe fizice, ca, de exemplu, interogarea în poziții de stres (în picioare, cu fața la perete, cu picioarele sau mâinile, ori cu ambele categorii de membre, depărtate, acoperirea permanentă a capului cu un sac negru) sau după procedeul picăturii chinezești (constând din obligarea de a suporta un zgomot strident, la intervale de câteva secunde), ori prin privarea de somn, de hrană și de apă.

De asemenea, tot tratament inuman este și acela care provoacă, în mod voluntar, grave suferințe mentale, psihice, ca, de exemplu, distrugerea ilegală a unei locuințe, fără motiv, în prezența membrilor familiei inculpatului, care au rămas astfel fără adăpost.

Tortura se deosebește de tratamentul inuman nu prin esență, ci prin intensitate.

Practic, tortura constă din tratamentul inuman care provoacă suferințe fizice de o cruzime deosebită, cu scopul de a obține, în special, de la cel în cauză, ori de la o terță persoană, o mărturisire a unei infracțiuni sau pentru orice alt motiv fondat pe o formă de discriminare, oricare ar fi aceasta, ca, de exemplu cazul „pendulului palestinian”, care a condus la paralizarea unuia din brațele reclamantului (procedura constă din introducerea unei bare pe sub mâinile și picioarele, legate împreună la spate, bară ce se fixează pe două suporturi paralele, aflate la distanța necesară pentru a se asigura pendularea corpului celui în cauză prin lovirea la tălpi cu un corp dur) sau supunerea la șocuri electrice, ori obligarea de a înota în apă înghețată.

Tratamentul degradant constă din actul ce produce persoanei în cauză, în ochii ei sau ai altora, o umilire, o punere într-o situație de inferioritate sau o obligă să acționeze de o anumită gravitate, contra voinței sau conștiinței sale.

Se comite cu sau fără intenția de a umili.

Pentru ca un tratament sau o pedeapsă să fie interzise prin art. 3 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, trebuie întrunite, în mod cumulativ, două condiții, și anume:

- *să implice un minim de gravitate*. Simplele tratamente nejustificate ce implică unele neplăceri care nu produc consecințe serioase, nu pot viza noțiunea de demnitate umană.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Jurisprudența Curții a creat anumite criterii ce se aplică cumulativ, în sensul că unele dintre comportamente, precum lovirea, indiferent de intensitate, au, *ab initio*, un caracter degradant sau inuman.

De asemenea, vârsta, starea de sănătate și durata îndelungată a tratamentului constituie tot atâtea criterii în sensul celor de mai sus.

Astfel, Curtea a stabilit că ne aflăm în cazul unei violări a dreptului prevăzut de art. 3, în situația unei persoane în vârstă de 71 de ani, care a fost obligată să satisfacă stagiul militar, în aceleași condiții ca și un tânăr în vârstă de 20 de ani, sau în situația unui militar, grav bolnav, căruia i s-a ordonat să facă 350 de genoflexiuni, ori în situațiile efectuării asupra unor persoane private de liberate de percheziții corporale frecvente, supunerea la izolări carcerale dese, încătușarea permanentă, uzul de forță nejustificat, intervențiile în forță lipsite de proporționalitate ș.a.

- să fie comise cu intenție. Intenția se probează de la caz la caz, în funcție de situațiile specifice fiecăruia.

Interzicerea sclaviei și a muncii forțate

Art. 4

1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.

2. Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.

3. Nu se consideră „muncă forțată sau obligatorie” în sensul prezentului

articol:

a) orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției, în condițiile prevăzute de art. 5 din prezenta Convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată;

b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;

c) orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități, care amenință viața sau bunăstarea comunității;

d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civile normale.

Acest articol interzice trei tipuri de tratamente, și anume sclavia, starea de servitute și munca forțată.

Interdicția sclaviei și a stării de servitute

Există și alte convenții în acest sens, cea mai importantă fiind Convenția relativă la abolirea sclaviei și altor tratamente analoge de la Geneva din 1956.

Deoarece convenția nu definește „sclavia” și „servitutea”, acest lucru este făcut de jurisprudență.

Astfel, *sclavia* constă din starea sau condiția unei persoane asupra căreia altcineva are un drept de proprietate sau anumite elemente ale proprietății.

Starea de servitute constă din obligația unei persoane de a trăi și munci pe proprietatea altuia și de a-i furniza acestuia unele servicii, remunerate sau nu.

Ea nu implică dreptul de proprietate al altuia asupra unei persoane, dar este tot o formă a sclaviei.

Exemplificăm cazul unei tinere togoleze, care a ajuns în Franța pentru a munci, prin intermediul unei cunoștințe, care a încredințat-o unei familii fără voia ei; această

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

familie i-a sechestrat actele și a determinat-o să locuiască și să lucreze acolo, timp de șapte zile pe săptămână, mai mulți ani, fără plată.

Curtea a constatat că reclamantei i-a fost violat dreptul prevăzut de art. 4, deoarece tânăra respectivă, la început în vârstă de 16 ani, neșcolarizată, nu a avut de ales, fiind vulnerabilă financiar, izolată, iar familia la care s-a aflat nu i-a acordat posibilitatea de mișcare, nu i-a dat timp liber și nu și-a ținut promisiunea de a reglementa situația conform legii, astfel că nu avea nici o speranță de a rămâne în Franța.

Nu s-au constatat cazuri de sclavie.

Interzicerea muncii forțate

Ca și definiție, interzicerea muncii forțate implică trei elemente constitutive, ce trebuie întrunite cumulativ, și anume acelea ca persoana să nu fi consimțit anterior la munca ori serviciul realizate de ea; să fi fost amenințată cu o sancțiune în caz de nerespectare a obligației impuse, respectiv obligația de muncă impusă să fie injustă sau agresivă sau munca ori serviciul să fie inutil sau penibil.

S-a apreciat că avocatura exercitată din oficiu nu are acest caracter, cum, dealtfel, s-a hotărât și în cazul medicului stomatolog care a fost condamnat penal pentru că a refuzat să lucreze temporar într-o zonă rurală unde statul în cauză avea probleme ce au determinat incriminarea unei astfel de fapte.

Excepții de la interzicerea muncii forțate

Conform art. 4 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, fac excepții de la interzicerea muncii forțate munca persoanelor aflate în detenție licită, a persoanelor care efectuează serviciul militar sau serviciul militar alternativ (când religia nu permite efectuarea stagiului militar), a persoanelor care efectuează serviciul impus în caz de criză sau calamități sau munca ori serviciul care fac parte din obligațiile civice normale.

Exemplificăm cazul polițiștilor care lucrează peste programul de lucru, a persoanelor care au obligația de a proteja un interes public, cum este cazul pompierilor aflați în exercițiul funcțiunii, a celor care au obligația de a asigura asistența unei persoane aflate în pericol etc.

Dreptul la libertate și siguranță

Art. 5

1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal, pe baza condamnării pronunțate de un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale, pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal, ori în vederea garantării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșască o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane, pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriul sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană, arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 litera c, trebuie adusă de îndată unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze, într-un termen scurt, asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa, dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri, în condiții contrare dispozițiilor acestui articol, are dreptul la reparații.

Potrivit practicii judiciare, dreptul la libertate și siguranță implică protecția contra ingerințelor arbitrare ale autorității publice, și nu contra ingerințelor private.

În literatura de specialitate, s-a exprimat opinia că statele au obligația de a garanta efectiv drepturile stabilite prin Convenția Europeană a Drepturilor Omului, astfel că trebuie să se ia măsuri de prevenire, limitare și evitare, inclusiv a ingerințelor private.

Noțiunea de privare de libertate

O persoană este privată de libertate, atâ timp cât se află într-un stabiliment de detenție, indiferent de marja de mișcare și se află în libertate atunci când nu este închisă într-un anumit perimetru, chiar dacă libertatea de mișcare suferă anumite limitări.

Privarea de libertate nu privește simplele restricții ale libertății de a circula, ci pentru a se stabili dacă ne aflăm sau nu într-un caz de violare a acestui drept, analiza se face de la caz la caz, în funcție de situația concretă.

Exemplificăm situația unui fost șef al mafiei italiene, care a colaborat cu organele de anchetă și care, de teama represaliilor, a fost ținut pe o insulă în suprafață de câțiva kilometri pătrați, pe care se aflau amplasate un penitenciar și câteva clădiri administrative, reclamantul având libertate de mișcare pe întreg perimetrul insulei.

Curtea a stabilit că a fost violat dreptul prevăzut de art. 5, apreciind că ingerința autorităților în libertatea de mișcare a persoanei în cauză a fost una suficient de gravă.

Deci, pentru privarea de libertate a unei persoane este necesară restricționarea raporturilor acesteia cu terții, respectiv împiedicarea temporară a părăsirii unei anumite zone determinate, constante, la care se adaugă un aspect de ordin subiectiv, și anume sentimentul de izolare și de imposibilitate de a-și desfășura normal viața.

Nu ne aflăm într-o astfel de situație, în cazul privării de libertate a militarilor, în cazul celor audiați legal de organele de urmărire penală sau a celui care a semnat foaia

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

de internare în spital sau pentru care a fost semnat un astfel de document de către reprezentantul legal ori de către autoritatea competentă.

Nu există o încălcare a acestui drept, în situația în care privarea de libertate este licită.

De asemenea, măsura privării de libertate trebuie să se înscrie în cazurile prevăzute expres de textul Convenției, și anume:

- *persoana deținută legal în baza condamnării pronunțate de un tribunal competent.* Curtea a decis că nededucerea reținerii și arestării preventive din pedeapsa aplicată, neaplicarea dispozițiilor actelor de grațiere, totală sau parțială, de amnistie sau a celor privind prescripția, constituie încălcări ale art. 5;

- *detenția unei persoane pentru a se garanta executarea unei obligații.* Astfel, pentru a se asigura respectarea unei obligații civile, precum refuzul de a plăti o amendă stabilită de instanță, de a se supune unui examen medical, de a nu părăsi localitatea sau țara, de asemenea, dispuse de instanța de judecată, sau refuzul de a-și declina identitatea în fața organelor de poliție, se poate proceda la privarea de libertate a persoanei de către autoritățile competente, fără ca perioada de timp pentru care se ia o asemenea măsură să depășească normalul situațiilor date;

- *arestarea preventivă a persoanelor, inclusiv a minorilor, de către organele judiciare competente, în limitele legii.* În cazul minorilor, măsura trebuie utilizată ca ultimă soluție, cu titlu de excepție.

Curtea a stabilit că ținerea în stare de detenție a unui minor alături de un major, timp de 48 de ore, constituie o încălcare a art. 5;

- *privarea de libertate a minorilor, când măsura este necesară educației acestora.* Măsura se dispune prin hotărâre judecătorească și constă în internarea minorului într-o instituție educațională, numai dacă există servicii educaționale competente în a-i regla comportamentul;

- *dacă măsura este necesară din punct de vedere medical și dacă există acordul părinților, al reprezentanților legali sau a autorităților competente;*

- *internarea într-un centru de detenție, cu condiția finalizării unui sistem de educație supravegheată;*

- *privarea de libertate a bolnavilor contagioși, a alienaților mintali, a alcoolicilor sau a vagabonzilor, și aceasta în vederea asigurării protecției siguranței publice, precum și în interesul celor în cauză;*

- *privarea de libertate în scopul extrădării sau expulzării.* În acest caz, cu titlu de garanție a respectării dispozițiilor art. 5, privarea de libertate trebuie cerută de un stat terț și trebuie să fie prevăzută de legea internă a statului care o dispune, pentru a se evita extrădarea sau expulzarea administrativă.

Drepturile persoanelor private de libertate

Persoanele private de libertate au *dreptul de a fi informate cu privire la motivele de fapt și de drept ale arestării*, pentru a li se asigura așa-zisa *egalitate a armelor*, respectiv pentru a avea posibilitatea de a se apăra.

Informarea trebuie făcută în cel mai scurt timp, într-o limbă pe care cel vizat o poate înțelege.

În cazul alienaților mintal, se procedează la încunoaștințarea reprezentanților acestora.

De asemenea, persoanele private de libertate au *dreptul de a fi aduse de îndată în fața unui magistrat abilitat de lege să exercite funcții judiciare.*

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Magistratul trebuie să fie independent față de părți și puterea executivă. El are obligația procedurală de a audia personal pe cel acuzat, precum și obligația de fond de a examina circumstanțele concrete ale cauzei și de a se pronunța în baza unor criterii juridice, cu privire la existența motivelor care justifică privarea de libertate; în cazul inexistenței unor astfel de motive, magistratul trebuie să dispună punerea în libertate a persoanei. Totodată, magistratul trebuie să aibă aptitudinea legală de a analiza toate problemele litigioase în legătură cu deținerea și să ia o hotărâre definitivă.

Un alt drept al persoanelor private de libertate este acela *de a fi adus cu celeritate și în mod automat în fața magistratului competent*. Automaticitatea presupune că nu este nevoie de cererea prealabilă a persoanei arestate în acest sens, iar controlul judiciar al arestării trebuie făcut într-un termen rezonabil.

Curtea a decis că exercitarea controlului judiciar într-o astfel de situație, pe durata a 4 zile și 6 ore, constituie o încălcare a art. 5.

De asemenea, într-un alt caz, Curtea a decis că nici chiar scopul legitim de a proteja colectivitatea împotriva actelor de terorism nu poate asigura respectarea exigențelor impuse de Convenție, dacă durata trece de termenul specificat.

Persoanele lipsite de libertate au și *dreptul de a fi judecate într-un termen rezonabil, ori de a fi eliberate în cursul procedurii judiciare*.

Momentul inițial al detenției este apreciat, de regulă, ca fiind acela în care persoana este arestată.

Această regulă comportă două excepții, și anume aceea în care statul pârât a ratificat Convenția în timp ce reclamantul era deținut, caz în care organele Convenției nu au competența de a analiza perioada anterioară ratificării, precum și aceea în care reclamantul a mai fost lipsit de libertate pentru alte motive, într-un alt stat, în vederea extrădării, ori în alte situații, caz în care această perioadă poate fi, eventual, imputabilă celui din urmă stat.

În sistemul nostru național de drept, o persoană poate fi deținută în temeiul unei hotărâri definitive de condamnare. Până în acest moment, persoana poate fi arestată preventiv, iar detenția sa poate fi prelungită de instanțele de judecată competente prin decizii pronunțate din 30 în 30 de zile, pe o durată care nu poate depăși jumătate din cuantumul pedepsei prevăzute de lege pentru fapta săvârșită. Pe parcursul judecății, în căile de atac, persoana condamnată în primă instanță poate fi pusă în libertate în aceleași condiții ca și în faza de judecată în primă instanță, printr-o decizie de punere în libertate sau printr-o decizie de respingere a cererii de menținere a stării sale de detenție.

Caracterul rezonabil al stării de detenție este determinat de durata efectivă a măsurii, de durata arestării preventive în raport cu natura și gradul de pericol social al infracțiunii, de cuantumul pedepsei în caz de condamnare, de efectele de ordin material, moral sau de altă natură pe care starea de detenție le produce asupra persoanei în cauză, de conduita inculpatului, de modalitatea de desfășurare a instrucției penale ș.a.

Autoritățile naționale au invocat în fața Curții, pentru a justifica menținerea în stare de arest preventiv a unor persoane, următoarele motive principale:

- *gravitatea faptelor și sancțiunea pe care o riscă persoana deținută*. Într-un caz, Curtea a stabilit că a existat o violare a art. 5 din Convenție, în cazul unui reclamant care a fost deținut în stare de arest preventiv timp de 3 ani, 4 luni și 21 de zile, sub acuzația de evaziune fiscală.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Argumentul că cel în cauză era cetățean irakian și exista posibilitatea să fugă în țara de origine a fost apreciat ca netemeinic de instanța europeană, în contextul în care reclamantul locuia și era căsătorit în Bulgaria de 12 ani, iar procedurile s-au prelungit extrem de mult, datorită unor întârzieri imputabile autorităților judiciare bulgare.

- *existența pericolului de sustragere de la anchetă sau de la judecată.* În jurisprudența Curții, s-a stabilit că pericolul respectiv se diminuează pe măsura trecerii timpului, având în vedere și consecința corelativă a diminuării pedepsei pe care cel în cauză va trebui să o execute efectiv, astfel că, după un anumit timp, acest risc poate să dispară, iar măsura arestării preventive să devină inefficientă.

- *săvârșirea unei noi infracțiuni.* Curtea a statuat că acest considerent trebuie analizat alături de alte elemente concrete, precum perioada îndelungată de timp, pe parcursul căreia au fost comise faptele de natură penală, valoarea mare a prejudiciului suferit de victime, personalitatea și antecedentele celui în cauză, natura infracțiunilor comise anterior și pedepsei corespunzătoare acestora.

- *riscul de presiune asupra martorilor.* Curtea a admis faptul că, în cazul unui reclamant arestat preventiv timp de peste 2 ani, a existat inițial un astfel de risc, dar a precizat că, odată cu trecerea timpului, cu derularea procedurii, pe parcursul căreia au fost administrate probe concludente și au fost arestați complicii săi, riscul respectiv s-a diminuat considerabil, astfel că starea de deținere nu mai putea fi justificată.

- *necesitățile anchetei și riscul unei înțelegeri secrete între cei acuzați.* Admițând ca important acest motiv (mai ales în situațiile unor cauze complexe sau în acelea în care persoane interesate întârzie cercetările prin acțiunile lor), Curtea a reținut, în practica sa, ca inacceptabilă invocarea, la modul general și abstract, a necesităților anchetei și a respins obișnuitele trimeri la deciziile anterioare.

- *protecția ordinii publice.* Curtea a stabilit că acest motiv poate fi apreciat ca pertinent și suficient doar în situațiile pe care se bazează pe fapte de natură să probeze că eliberarea persoanei deținute ar crea un pericol real pentru ordinea publică. De asemenea, în jurisprudența Curții s-a arătat că menținerea arestării preventive nu poate anticipa o pedeapsă privativă de libertate și că, dacă nu există un pericol, în special de sustragere, detenția nu are un fundament legal. Într-o astfel de situație, autoritățile pot lua în calcul și alte măsuri preventive, mai puțin restrictive decât arestarea.

Dreptul oricărei persoane private de libertate de a ataca în fața unei instanțe decizia de a fi privată de libertate

Elementele esențiale ale acestui drept constau din faptul că acest control, este exercitat de către o instanță de judecată, că procedura trebuie să fie contradictorie și să vizeze legalitatea detenției în sens larg, iar soluția instanței să fie pronunțată într-un termen scurt de timp.

În situația în care decizia de arestare preventivă se ia de către o autoritate care poate fi calificată drept un tribunal, controlul judiciar de legalitate este încorporat chiar în procedura de arestare preventivă.

Nu se poate discuta despre un drept concret și real la recurs, ci doar despre unul teoretic și iluzoriu, dacă procesul nu este unul echitabil, respectiv dacă persoanei în cauză nu i se respectă dreptul de a se prezenta și a participa la propriul său proces, pentru a i se permite, astfel, să își susțină oral punctul de vedere, în contradictoriu cu acuzarea, sau dreptul de a cere audierea martorilor, ori administrarea altor probe. Totodată, actul prin care s-a dispus privarea de libertate trebuie comunicat persoanei față de care s-a luat această măsură, pentru a putea declara dacă apreciază că este

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

cazul, un recurs eficient sau cel puțin bine motivat. La rândul ei, instanța trebuie să adopte o decizie motivată.

Procedura de luare a măsurii arestării preventive nu este publică. Totuși, instanța europeană a menționat că nu este exclus ca, în anumite situații speciale, să se impună necesitatea publicității acesteia.

Instanța investită cu soluționarea recursului contra măsurii privării de libertate trebuie să aibă plenitudine de jurisdicție, respectiv să poată analiza atât aspectele procedurale, cât și aspectele materiale ale cazului dat.

Judecarea recursului trebuie făcută cu celeritate, iar termenul ce se ia în calcul curge din momentul în care reclamantul declară verbal ori scris recursul și până în momentul în care se pronunță hotărârea judecătorească definitivă.

Curtea a constatat existența unei violări a art. 5, într-un caz în care, între data depunerii recursului la administrația penitenciarului și data înregistrării acestuia la grefa instanței, a trecut un interval de timp de 6 zile, pe care statul nu l-a putut justifica.

Dreptul de despăgubire în cazul detenției ilegite

Articolul 5 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului statuează dreptul oricărei persoane, victimă a violării dispozițiilor sale, de a primi o despăgubire pentru prejudiciul cauzat prin privarea sa ilegală de libertate.

Dreptul la reparație există indiferent de dreptul garantat de articolul 5 ce a fost încălcat.

Despăgubirea se stabilește de către instanța de judecată și constă, de regulă, dintr-o compensație financiară, care trebuie să acopere repararea tuturor categoriilor de prejudicii produse.

Jurisprudența Curții a mai stabilit că nu este suficient ca statul în culpă să permită obținerea unei despăgubiri, ori să stabilească o astfel de compensație, ci că este obligatoriu ca despăgubirea să fie efectiv plătită persoanei deținute și că aceste dispoziții sunt incidente doar atunci când ilegalitatea detenției suferite este constatată de instanța europeană sau de o instanță internă.

Dreptul la un proces echitabil

Art. 6

1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî fie asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, fie asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa. Hotărârea trebuie să fie pronunțată în mod public, dar accesul în sala de ședințe poate fi interzis presei și publicului pe întreaga durată a procesului sau a unei părți a acestuia, în interesul moralității, al ordinii publice, ori al securității naționale, într-o societate democratică, atunci când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților la proces o impun, sau în măsura considerată absolut necesară de către instanță, atunci când, în împrejurări speciale, publicitatea ar fi de natură să aducă atingere intereselor justiției.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

UNIUNEA EUROPEANĂ

GVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

a) să fie informat, în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit asupra naturii cauzei acuzației aduse împotriva sa.

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale.

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer.

d) să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării, în aceleași condiții ca și martorii acuzării.

e) să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere.

Acest drept ocupă un loc deosebit de important în rândul drepturilor fundamentale, motiv pentru care statelor membre ale Convenției le revin nenumărate obligații, a căror respectare se impune cu desăvârșire, urmare a necesității afirmării sale plene. Este dispoziția cel mai frecvent invocată în fața organelor Convenției și, nu de puține ori, în fața instanțelor naționale. Nu pot exista societăți democratice fără tribunale imparțiale sau proceduri echitabile.

Obiectul dreptului la un proces echitabil

Orice persoană are dreptul la judecată în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, constituită legal, care se pronunță cu privire la temeinicia acuzațiilor penale ce îi sunt aduse sau cu privire la încălcările drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil, deci numai cu privire la procedurile penale și civile.

În legătură cu acest aspect, s-a ridicat problema dacă nu cumva nu se aduce astfel o atingere importantă principiului garantării efective a drepturilor, menționat în preambulul Convenției. Jurisprudența Curții a extins, între timp, aplicabilitatea articolului 6 și la alte proceduri, fără a acoperi, însă, aceste lacune.

Noțiunea de drepturi și obligații cu caracter civil

Art. 6 acoperă, prin prevederile sale, toate litigiile având un obiect civil, indiferent dacă are loc între persoane de drept privat, ori între stat și o persoană particulară și indiferent de faptul că legea este civilă, comercială, administrativă etc. El se referă doar la drepturile recunoscute cel puțin la modul general de legislația internă a statului în cauză, neputând garanta astfel existența acestor drepturi. Astfel, precizarea în Constituție a unui drept este suficientă, chiar dacă legislația internă nu îl reglementează sau nu o face la modul coerent.

Practica instanței europene a stabilit că au caracter civil drepturile cu privire la viața familială, precum divorțul, custodia copiilor ș.a., cele referitoare la dreptul de vizită al copiilor, la capacitatea de exercițiu a persoanei, la reputația și integritatea fizică a persoanei, la condițiile de detenție, la repararea prejudiciului ca urmare a unui delict penal sau civil, la exercitarea sau existența dreptului de proprietate ori a altor drepturi reale asupra unui imobil, procedura de sancționare a unui avocat etc.

Acuzațiile în materie penală

Nu orice procedură ce are caracter penal beneficiază de garanțiile oferite de articolul 6, ci doar acelea care privesc o decizie privind temeinicia oricărei acuzații în materie penală formulată împotriva unei persoane.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Acuzația este definită ca fiind notificarea oficială emanând de la autoritatea statală competentă a unui reproș în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni, indiferent de caracterul explicit sau implicit al documentului.

Se consideră că are caracter penal și acuzația adusă într-un caz ce a fost închis datorită împrejurării că fapta incriminată era insignifiantă.

Nu au caracter de acuzație în materie penală cererile de revocare a procedurii de recuzare a judecătorului, de revizuire a cauzei (deoarece este o procedură colaterală, adiacentă), de aplicare a amnistiei la o pedeapsă definitivă, ș.a.

Pe lângă natura dreptului alegat, competența materială a Curții, din punct de vedere a dreptului în discuție, este limitată și de caracterul contencios al procedurii incriminate. Cu alte cuvinte, procedurile necontencioase, precum partajul consimțit de părți, nu pot fi deduse în fața Curții în temeiul art. 6.

Accesul la justiție, ca garanție procedurală generală

Accesul liber la justiție constă din posibilitatea oricărei persoane de a introduce la libera apreciere o acțiune, chiar nefondată în justiție, cu obligarea corelativă a instanței statale competente de a se pronunța asupra acțiunii. Este vorba, în mod evident, de o libertate, și nu de o obligație. Curtea admite posibilitatea celui îndreptățit de a renunța la accesul în justiție atât în materie civilă, cât și în materie penală, prin posibilitatea de a alege calea arbitrajului sau a plății unei amenzi compozitorii, în scopul de a evita procesul civil sau penal.

În materie penală, accesul în justiție al inculpatului are o abordare diferită față de conceptul comun, de acces în justiție, implicând, de fapt, dreptul de a supune analizei unui judecător a acuzației de natură penală ce i se aduce. Cu alte cuvinte, nimeni nu poate suferi o condamnare penală, fără ca aceasta să fie dispusă de un judecător.

Neutralitatea instanței, ca garanție procedurală generală

Statele au obligația de a crea un sistem judiciar care să garanteze neutralitatea instanței, în sensul că magistratului i se asigură poziția de arbitru neutru, față de părțile litigiului, el fiind acela ce are datoria să păstreze balanța egală între acuzare și apărare.

Independența instanței constituie o condiție a neutralității ei, și aceasta se dovedește prin lipsa oricărui amestec ori aparență de amestec din partea altor puteri ale statului sau a părților, precum și existența unor garanții reale contra oricăror presiuni exterioare.

În jurisprudența Curții, s-a stabilit că imparțialitatea este definitivă, că ea elimină prejudecata, adică judecarea cauzei înainte de pronunțarea unei soluții, că trebuie să fie atât obiectivă, cât și subiectivă, că trebuie să fie funcțională, printr-o organizarea judicioasă a sistemului judiciar, că independența nu este o obligație care trebuie să apese și asupra organelor de urmărire penală, ci doar a instanțelor de judecată.

S-a constatat, de exemplu, că afirmațiile făcute de unul dintre jurați, din care rezultă înclinațiile sale rasiste, sunt de natură a demonstra lipsa de imparțialitate a juriului față de inculpatul de origine asiatică, dedus în judecată pentru săvârșirea infracțiunii de înșelăciune.

De asemenea, s-a pus problema imparțialității magistratului, care a făcut o intervenție în mass media cu privire la obiectul unui litigiu, având în vedere interdicția de a avea raporturi cu presa.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Tot pentru a se asigura imparțialitatea magistratului, s-a pus problema neutralității „în aval” și „în amonte”, respectiv a interdicției cumulului de decizii în același litigiu.

Celeritatea procedurii, ca garanție procedurală generală

Convenția dispune că „orice persoană are dreptul ca și cauza să fie judecată... într-o durată rezonabilă de timp”, cu alte cuvinte, trebuie să fie o justiție expeditivă, cu condiția de a nu fi și una proastă.

A apărut, astfel, noțiunea de durată rezonabilă a procedurii.

De exemplu, s-a stabilit ca rezonabilă procedura unui stat membru, care permitea, pentru anumite infracțiuni, aplicarea unei pedepse privative de libertate, după o judecată de câteva minute, deoarece împiedica accesul unei persoane în mod real și concret la justiție.

Cu alte cuvinte, este de preferat o justiție lentă și corectă, uneia rapide și inechitabile. S-a mai stabilit că rezonabilitatea termenului vizează procedura în ansamblul său, și nu doar în fața unei instanțe.

În legătură cu acest aspect, Curtea calculează, inițial, termenul procedurii și apoi apreciază rezonabilitatea termenului respectiv.

În civil, punctul de la care curge termenului este cel al sesizării instanței, în timp ce în penal, punctul la care ne referim a fost stabilit la momentul în care există o acuzație penală împotriva persoanei. Punctul terminus, în ambele situații, este cel în care se execută hotărârea definitivă și irevocabilă, în civil, respectiv cel în care s-a pronunțat hotărârea definitivă, în penal.

Criteriile de apreciere ale caracterului rezonabil al termenului constau din natura cauzei, complexitatea acesteia și din comportamentul autorităților. Curtea acceptă unele prelungiri ale judecării cauzelor, urmare a obiectului și complexității acestora, nu, însă, ca și urmare a inactivității organelor judiciare.

Publicitatea procedurii și egalitatea armelor, ca garanții procedurale generale

Conform art. 6, orice persoană are dreptul să îi fie judecată cauza în public, precum și ca hotărârea să fie pronunțată în public, accesul în sală putând fi interzis publicului sau presei pe toată durata procesului sau pe o anumită durată, pentru a se proteja morala, ordinea publică sau securitatea națională, într-o societate democratică, dacă interesele minorilor sau protecția vieții private a părților o impun, ori în măsura în care instanța consideră, în circumstanțele excepționale analizate cu strictețe, că publicitatea poate să aducă atingere intereselor justiției. Publicitatea procedurii asigură transparența justiției, elimină arbitrariul și permite publicului să vegheze la administrarea acesteia.

Egalitatea armelor presupune aplicarea principiului contradictorialității, potrivit căruia litigiul trebuie să facă obiectul unei dezbateri contradictorii între părți, pe parcursul căreia ele iau cunoștință reciproc de pretenții, probe, iar inculpatul de acuzele aduse, putându-le analiza și discuta, în apărarea și promovarea drepturilor și intereselor lor, presupune obligația magistratului de a motiva hotărârile în mod explicit, pe înțelesul părților și al terților, urmând ca aceștia să procedeze în consecință, presupune obligația magistratului de a administra echitabil și în totalitate probele, de a derula procedurile orale, folosind, atunci când este cazul, interpreți și, nu în ultimul rând, presupune dreptul persoanei de a fi prezentă la propriul proces, ceea ce necesită notificarea oficială și personală.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Garanțiile speciale în materie penală

Garanțiile speciale în materia dreptului penal constau din prezumția de nevinovăție, dreptul de a fi informat asupra acușării, dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării, dreptul la asistență juridică, dreptul de a convoca și interoga martorii și dreptul la un interpret. Conform principiului prezumției de nevinovăție, orice persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni se prezumă a fi nevinovată, până când vinovăția sa este stabilită legal.

a) *Dreptul la tăcere și privilegiul contra autoincrimării* constă din aceea că orice persoană are dreptul să tacă și să nu fie obligată ca prin declarațiile sale să contribuie la propria sa incriminare. Într-un caz concret, reclamantul a refuzat să își decline identitatea și a fost arestat, sub acușarea de a fi participat la acțiunile unei grupări teroriste, iar în contextul în care a tăcut pe parcursul tuturor interogatoriilor, a fost condamnat la o pedeapsă privată de libertate, judecătorii interpretând tăcerea ca o admitere a inculpatului a participării sale la comiterea faptei. Curtea a admis plângerea, stabilind că nu se poate ține cont de tăcere, în situații care implică o explicație a celui acuzat. Aceste drepturi impun legiuitorului național să nu sancționeze refuzul de a coopera, iar, pe de altă parte, permit judecătorului să nu interpreteze tăcerea ca admitere a vinovăției, în anumite condiții.

b) *Problema prezumției de nevinovăție*, în cazul lipsei unei hotărâri de condamnare, se pune în cazul cheltuielilor de judecată și a altor pagube materiale produse celui acuzat cu ocazia procedurii (exemplu: cheltuieli de deplasare, lipsa de la serviciu, perturbarea afacerilor, ș.a.).

Curtea a decis că nu constituie o violare a art. 6, cazul în care persoana a fost obligată să plătească cheltuieli de judecată, atunci când procedura de judecată s-a întrerupt, pentru că pedeapsa ce ar fi putut fi pronunțată era insignifiantă.

Atitudinea față de persoana necondamnată penal presupune practica judecătorului de a ține seama de existența antecedentelor penale, astfel că prezumția de nevinovăție este abordată diferit, în funcție de existența sau inexistența antecedentelor penale.

De asemenea, se cere abținerea de la orice afirmații publice vizând vinovăția acestor categorii de persoane.

c) *Dreptul de a fi informat asupra acușării* implică obligația de a-i aduce la cunoștință celui în cauză natura și cauza acușării, cu scopul de a asigura respectarea riguroasă a egalității armelor, al cărui element este.

d) *Dreptul de a dispune de timpul și facilitățile necesare apărării* presupune echilibrarea în materie penală a relației acuzator-acuzat, pentru a se asigura echitabilitatea procedurii. Acuzatul poate comunica liber cu apărătorul său, care are dreptul de a merge la locul de detenție și de a avea discuții confidențiale. De asemenea, el trebuie să aibă acces la dosarul cauzei, pentru a i se crea posibilitatea reală de a se apăra.

Acest drept nu este unul absolut, deoarece nu exclude principiul caracterului secret al urmăririi penale, care operează atunci când este justificat de un interes public.

În faza judecării cauzei, inculpatul și apărătorul său au dreptul de a lua la cunoștință, de la bun început, de probele pe care se întemeiază acușarea.

O cerință ce ține de esența procedurii judiciare este și aceea ca ședința de judecată să nu se prelungească excesiv și să nu se desfășoare pe timpul nopții, astfel încât inculpatul, apărătorul său și membrii completului de judecată, ca, de altfel, și acuzatorul, să nu fie afectați de starea de oboseală. Curtea a decis că o ședință de

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

judecată care a durat 17 ore a constituit o violare a art. 6, deoarece atât inculpații, cât și apărătorii lor, nu au mai putut urmări cu atenție dezbaterile și nu au mai putut răspunde la problemele ridicate, fiind afectați de starea de oboseală excesivă.

Dreptul la asistență juridică

În practica instanței europene, s-a stabilit că dreptul la asistență juridică, în materie penală, există încă din stadiul anchetei preliminare, efectuate de către organele de poliție, precum și în cazul în care inculpatul nu participă voluntar la audiere. Curtea a condamnat Olanda pentru că judecătorul nu a permis avocatului să participe la dezbateri, deoarece inculpatul pe care îl apăra nu a dorit să participe la judecată. Inculpatul se poate apăra singur sau poate fi asistat de un avocat ales, ori desemnat din oficiu.

Dreptul de a convoca și interoga martorii

În cursul procedurii judiciare, acuzatul poate cere convocarea și audierea, în aceleași condiții, atât a martorilor acuzării, cât și a martorilor apărării.

Nu este un drept absolut, el fiind limitat de o marjă de apreciere, lăsată la latitudinea judecătorului, care va dispune după ce va analiza oportunitatea și utilitatea probei.

Martorii pot fi audiați și prin comisie rogatorie, atunci când există o distanță apreciabilă între locul judecării cauzei și cel al domiciliului martorilor. Declarațiile martorilor trebuie să fie credibile și fiabile.

Curtea a denunțat fiabilitatea mărturiei victimei presupusei infracțiuni, care nu poate fi considerată neutră sau aceea a audierii efectuate în altă cauză, pe motivul neasigurării contradictorialității.

În ceea ce privește martorii anonimi, Curtea a decis că o condamnare nu se poate fonda, nici exclusiv și nici măcar în proporție determinată, pe o declarație anonimă. Este, de regulă, martorul care nu se poate prezenta în instanță și aici se pune problema lipsei de contradictorialitate. Pe de altă parte, este justă teama acestor martori, ca, de altfel, și a ofițerilor care lucrează sub acoperire, de eventualele represalii.

În practica instanței europene, s-a pus sub semnul întrebării problema informatorilor oculți, a căror folosire poate afecta buna administrare a justiției, sub masca luptei împotriva infracționalității.

De asemenea, s-a pus problema infracționalității provocate de autorități, cum s-a întâmplat în cazul unui ofițer sub acoperire elvețian, care a propus unui presupus traficant de droguri să-i vândă cocaină, propunere acceptată după mai multe întâlniri. S-a pus întrebarea dacă nu cumva propunerea respectivă a fost o provocare care a condus la introducerea în câmpul infracțional al vânzătorului. Rolul agenților statului nu este acela de a provoca infracțiuni, ci de a preveni comiterea lor.

Dreptul la un interpret

Acest drept constă din aceea că orice acuzat este îndreptățit de a fi asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu cunoaște sau nu vorbește limba în care se desfășoară audiența. Instanța va analiza, în funcție de naționalitatea, cetățenia și locul de rezidență al persoanei în cauză, oportunitatea folosirii unui interpret, pentru a se evita cererile cu caracter dilatoriu ori șicanator.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Gratuitatea acestui serviciu presupune că suma cu titlu de contravaloare a onorariului nu poate fi inclusă în cheltuielile judiciare, în caz de condamnare a inculpatului.

Nici o pedeapsă fără lege

Art. 7

1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.

Acest principiu consacrat, lansat de Cesare Beccaria prin formula *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege* interzice retroactivitatea legilor penale, este consacrat în art. 7 al Convenției și art. 15 din Pactul Internațional privind drepturile civile și politice.

Principiul legalității constituie un fundament al civilizației juridice europene și este inclus în legislațiile tuturor statelor europene și în tratatele internaționale în materie penală. El impune ca infracțiunile și pedepsele să fie stabilite doar prin lege, constituind, astfel o piedică în fața arbitrariului.

Principiul este aplicabil doar în situația în care se ajunge la o hotărâre de condamnare. Cu privire la acest aspect, s-au exprimat rezerve justificate, în sensul că pot exista și alte situații, în care principiul în discuție trebuie să își găsească incidența, ca, de exemplu, în cazul aplicării măsurii internării acuzatului achitat pe motivul iresponsabilității sale. Presupunând o privare de libertate, în mod evident, această sancțiune are caracter penal. Deci, pe bună dreptate, în literatura de specialitate s-a precizat că principiul nu se suprapune perfect pe materia penală.

Principiul legalității instituie, așa cum s-a mai arătat, un drept fundamental al persoanei. Nu există o violare a acestui principiu, atunci când aplicarea retroactivă a legii creează celui în cauză o situație mai favorabilă. El este un principiu cu *valoare constituțională*, astfel că orice normă juridică ce îi contravine este una neconstituțională.

Una din garanțiile respectării acestui principiu o constituie *posibilitatea fiecărei persoane de a avea acces la textul legii aplicabile*, și aceasta se realizează prin publicarea în jurnalul oficial al statului, precum și în alte publicații accesibile oricui.

Atunci când, prin excepție, dreptul intern recunoaște unei hotărâri judecătorești calitatea de izvor de drept, accesibilitatea se realizează la fel ca și în cazul legilor.

Normele juridice publicate în condiții speciale, destinate și disponibile doar pentru anumite instituții sau autorități, nu pot fi considerate legi, nefiind întrunită condiția accesibilității.

O altă garanție a respectării principiului legalității o constituie *previzibilitatea legii*. Aceasta presupune ca legea să fie formulată de așa natură și în termeni atât de clari și preciși, încât situațiile în care se va aplica și condițiile pe care le va produce aplicarea sa să fie previzibile.

Previzibilitatea legii este apreciată în baza experienței juridice comune. Sunt situații în care legea privește domenii profesionale speciale, astfel că cel interesat poate avea nevoie de *consiliere*, pentru a putea evalua consecințele unei acțiuni determinate.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Pe lângă faptul că legile trebuie să fie clare și concise, ele trebuie să fie interpretate în sens strict, ceea ce înseamnă că judecătorul nu poate sancționa decât o faptă prevăzută de lege și nu poate aplica o pedeapsă, decât în limitele prevăzute de lege. Cu toate acestea, judecătorilor li se recunoaște o anumită putere de apreciere, dar în limitele menționate.

Analogia este acceptată doar în favoarea acuzatului, nu și în defavoarea lui.

Principiul egalității vizează interdicția aplicării retroactive a legii de incriminare, cu excepția legii penale mai favorabile care îl avantajează pe inculpat.

Dreptul la respectarea vieții private și de familie

Art. 8

1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept, decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.

Conform art. 8, orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului și corespondenței sale. Acest drept garantează dreptul la intimitate sau așa-zisul drept de a fi lăsat în pace și semnifică respectul datorat individului. De acest drept beneficiază atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice, dar, în primul rând, se adresează celei dintâi categorii de persoane.

Din punct de vedere al domeniului de aplicabilitate, textul art. 8 face trimitere la noțiunile de viață privată, viață familială, domiciliu și corespondență, care se alătură altor termeni din Convenție, cărora Curtea le dă o definiție autonomă.

Viața privată presupune viața privată personală și viața privată socială. Cea dintâi implică comportamentul persoanei și anonimatul acesteia. Cea de-a doua implică, potrivit practicii Curții, unele elemente specifice vieții de familie.

Viața privată personală include dreptul persoanei la integritate fizică, dreptul de a trăi la adăpost de privirile indiscrete ale altuia, protecția anonimatului, protejarea reputației profesionale ori sociale, dreptul la identitate, libertatea sexuală, confidențialitatea stării de sănătate, dreptul de a dispune de corpul său după cum dorește, dreptul de a trăi în anumite condiții, ori de a avea un anumit standard de viață, ș.a.

Instanța europeană a decis că art. 8 devine incident ori de câte ori o persoană suferă anumite neplăceri ale vieții sale cotidiene, cu condiția ca aceasta să aibă o anumită importanță, ca, de exemplu, în situația în care statul refuză să îi acorde unei persoane medicamentele necesare tratamentului unei maladii de care suferă, sau atunci când statul permite fumatul în locurile publice.

Viața privată socială include, pe lângă drepturile unei persoane de a se dezvolta individual așa cum dorește, și dreptul acelei persoane de a stabili relații cu semenii săi fără piedici. Este vorba, așa cum s-a stabilit în practica instanței europene, de relațiile interpersonale existente, și nu de relații personale viitoare.

Aici se includ și activitățile profesionale sau comerciale ale unei persoane, având în vedere că la serviciu majoritatea persoanelor au cea mai mare parte a ocaziilor de a stabili legături cu lumea exterioară.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Mergând pe această linie, de ea stabilită, Curtea a decis că avem de-a face cu o încălcare a art. 8, atunci când au fost interceptate convorbiri telefonice cu caracter profesional sau când o percheziție domiciliară a vizat activitatea comercială a unei persoane.

Distincții existente între viața privată și viața publică

Un aspect iese din sfera privată a unei persoane și intră în sfera vieții publice a acesteia, atunci când ea însăși îl face public în mod benevol unui număr nedeterminat de persoane.

Deci, avem de-a face cu o încălcare a art. 8, atunci când scoaterea unui aspect din viața privată a unei persoane nu se face benevol ci se datorează acțiunii unui terț sau naturii împrejurării respective. De exemplu, faptul că cineva se întâlnește în public cu o persoană, ceea ce este vizibil pentru oricine, nu rămâne în sfera vieții sale private. Există acte sau fapte care țin de viața publică a unei persoane, care pot trece în sfera vieții private odată cu trecerea timpului. Astfel, după trecerea unei perioade foarte îndelungate de timp, anumite aspecte ale vieții publice ale unei persoane se estompează, ajungând de domeniul vieții private a acestuia, precum relația sau apartenența la un anumit grup de interese. Curtea a stabilit că există o încălcare a art. 8, dacă statul deține și utilizează un dosar în care se regăsesc astfel de informații.

Viața familială

Viața familială este specifică unui cuplu căsătorit, însă, în mod evident, noțiunea include și cuplurile necăsătorite, condiția esențială fiind aceea ca, în ambele situații, relația să fie efectivă, în caz contrar, existând doar prezumția unei vieți de familie. Un aspect al vieții de familie îl constituie relațiile dintre părinți și copii.

Dreptul la o viață familială apare, potrivit opiniei Curții, la momentul nașterii copilului, anterior acestui moment neexistând relațiile sociale specifice.

Viața de familie există indiferent dacă legătura dintre părinți și copii este una biologică sau una juridică, deoarece calitatea de părinte nu este dată în baza unei astfel de legături.

Legăturile dintre părinți și copiii lor minori prezumă existența unor relații materiale și emoționale între aceștia.

După împlinirea vârstei majoratului, existența vieții de familie se fundamentează și pe o condiție suplimentară, și anume aceea a unui grad de dependență materială și emoțională ce depășește legăturile sentimentale normale la care ne-am referit anterior. Această dependență se realizează, de regulă, ca urmare a unei relații de coabitare îndelungate. De exemplu, Curtea a stabilit că într-un cuplu format din două femei, din care una a născut un copil prin procedeul inseminării artificiale, iar cealaltă a devenit bărbat în urma operației de schimbare de sex, precum și din copilul născut de cea dintâi, există o viață familială protejată prin art. 8, dat fiind relația lor strânsă, coabitarea îndelungată și comportamentul specific unei familii normale.

Viața de familie presupune dreptul la o recunoaștere juridică a relațiilor de familie, cu toate consecințele ce derivă din aceasta, și drepturi de natură patrimonială. Art. 8 nu garantează dreptul unei persoane de a obține desfacerea sau anularea căsătoriei, deoarece aceasta nu are legătură cu exercitarea drepturilor ce rezultă din sentimentele pe care se fundamentează o familie și nici nu include dreptul de a stabili neîngrădit locul în care să se desfășoare viața familială.

Domiciliul

Art. 8 este incident și asupra dreptului la respectarea inviolabilității domiciliului, acesta incluzând, în primul rând, locuința unei persoane, conceput în care Curtea a

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

admis că se încadrează inclusiv rulota folosită ca atare de o persoană nomadă sau casa de vacanță a unei persoane care a folosit-o timp de câțiva ani. Curtea a extins aplicarea art. 8 și la sediul profesional al unei persoane juridice. În al doilea rând, orice persoană are dreptul de a-și utiliza domiciliul, astfel că avem de-a face cu o încălcare a art. 8, ori de câte ori o persoană este împiedicată să intre în locuința sa. În al treilea rând, orice persoană are dreptul la existența unui domiciliu și, implicit, a unei locuințe.

Corespondența

Dreptul la inviolabilitatea corespondenței presupune protecția expresă a secretului relațiilor personale ale unei persoane sau, mai concret, secretul gândurilor și trăirilor interioare ale acesteia. Opinia Curții este aceea că, prin corespondență, nu se înțelege doar corespondența clasică, ci orice fel de comunicare între două sau mai multe persoane, realizată cu intenția de a avea caracter privat, ca, de exemplu, corespondența prin internet, mesajele telefonice sau prin intermediul pager-ului.

Garanții statale

În vederea protejării drepturilor reglementate prin art. 8, statele au obligația negativă de a se abține de la orice act de natură să le aducă atingerea, precum și obligația pozitivă de a lua toate măsurile necesare și utile pentru a asigura realizarea sa de către toate persoanele aflate sub jurisdicția lor.

Drepturile prevăzute de art. 8 nu sunt, însă, drepturi absolute, în sensul că sunt permise anumite ingerințe statale. Ingerințele respective trebuie să fie legitime.

Prima condiție a legitimității ingerinței o constituie legalitatea acesteia, ceea ce presupune existența unei corespondențe cu legislația internă, dar nu ca prevedere generală, ci ca prevedere specială, în cuprinsul căreia să prevadă și garanțiile necesare evitării oricărei aplicări arbitrare. Cu alte cuvinte, legea internă trebuie să precizeze cu exactitate situațiile și condițiile în care se poate dispune o astfel de ingerință, cum ar fi interceptarea convorbirilor telefonice, a corespondenței de orice fel, ș.a.

A doua condiție a legitimității ingerinței o constituie aceea ca măsura luată să fie în conformitate cu dreptul intern, adică să se conformeze condițiilor și procedurilor prevăzute de legea în discuție, conformitatea trebuind să existe atât din punct de vedere material, cât și procedural.

A treia condiție a legitimității ingerinței o constituie legitimitatea scopului, care poate consta din protecția securității naționale, protecția siguranței publice, apărarea ordinii publice, bunăstarea economică a țării, prevenirea infracționalității, protecția sănătății publice, protecția moralei publice și protecția drepturilor și libertăților altuia.

În fine, ultima condiție a legitimității ingerinței o constituie necesitatea acesteia. Necesitatea ingerinței presupune existența unei nevoi sociale impetuoase, dar și a unei proporționalități cu scopul legitim vizat, pentru a se evita arbitrariul și a se asigura spiritul democrației. Cu alte cuvinte, motivele ingerinței trebuie să fie pertinente și suficiente, marja de apreciere fiind lăsată statelor membre, prin autoritățile competente.

În ceea ce privește obligațiile pozitive ale statelor, acestea constau din îndatoririle de a legifera raporturile private și de familie, pentru a se asigura respectarea acestora, de a interveni prin mijloacele avute la dispoziție, pentru a garanta aplicarea respectivei legislații și de a sancționa încălcările de drept constatate în raporturile între persoane de drept privat.

Libertatea de gândire, de conștiință și de religie

Art. 9

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea,

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri, decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

Acest drept presupune respectarea convingerilor unei persoane de către autoritățile publice, pentru a garanta acesteia o perfectă independență spirituală. Curtea îl consideră ca fiind unul din fundamentele unei societăți democratice și unul dintre motoarele pluralismului inerent unei astfel de societăți, astfel că statele nu pot, în principiu, să interzică, să limiteze ori să impună condiții prea rigide ori prohibitive pentru exercitarea anumitor convingeri filozofice ori religioase.

Obligațiile pozitive și negative ale statelor, cu rol de garanție în asigurarea acestui drept, sunt asemănătoare cu cele analizate anterior.

Articolul în discuție garantează dreptul persoanei de a avea o convingere și dreptul persoanei de a-și manifesta convingerea.

Dreptul de a avea o convingere nu suferă limitări, nimeni neputând interveni pentru a impune unei persoane un anumit mod de gândire.

În ceea ce privește dreptul de a-și manifesta religia sau de a fi conducător al unei comunități religioase, ori de a-și desfășura activitatea religioasă într-un imobil amenajat în acest scop.

Libertatea de exprimare

Art. 10

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de exprimare. Acest drept cuprinde libertatea de opinie și libertatea de a primi sau a comunica informații ori idei, fără amestecul autorităților publice și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, de cinematografie sau de televiziune unui regim de autorizare.

2. Exercițarea acestor libertăți, ce comportă îndatoriri și responsabilități, poate fi supusă unor formalități, condiții, restrângeri sau sancțiuni prevăzute de lege, care constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății sau a moralei, protecția reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea de informații confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.

Noțiuni și conținut

Art. 10 al Convenției Europene a Drepturilor Omului și art. 19 al Declarației Universale a Drepturilor Omului consacră libertatea de expresie, ca drept impus de dezvoltarea democratică a societății, dezvoltare ce implică pluralismul politic și, implicit, al ideilor și conceptelor. Acest drept presupune existența a două elemente ce se condiționează reciproc, respectiv libertatea de exprimare a unei opinii și libertatea de informare.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Libertatea de opinie constă din dreptul oricărei persoane de a nu suferi atingeri pentru exprimarea opiniilor sale. Această libertate nu trebuie, însă, să contravină prevederilor Convenției, care impun un spirit de toleranță și interzic manifestările discriminatorii, deoarece, într-un astfel de caz, articolul 10 nu este aplicabil.

Libertatea de informare acoperă atât dreptul persoanei de a comunica informații, cât și dreptul persoanei de a primi astfel de informații.

În legătură cu această problemă, în practica instanței europene a fost pus în discuție dreptul la replică în mass-media, statuându-se că el constituie un element important al libertății de expresie.

Noțiunea de informație este înțeleasă în sens larg, în sensul că nu include doar faptele și știrile brute, ori chestiunile de interes general, dar și informațiile produse în mod deliberat, precum programele radio-tv, operele de artă, exprimarea poziției în cadrul unui proces, discursul politic, filozofic sau religios, etc.

Convenția protejează dreptul aproape nelimitat al persoanei de a accede la orice informație disponibilă pentru public, precum și libera circulație a suporturilor informației.

La fel ca și în cazul celorlalte drepturi anterior analizate, statele au obligații pozitive și obligații negative, de natură a asigura, prin îndeplinirea lor, exercițiul efectiv al libertății de exprimare.

Ingerințe ale statelor în libertatea de exprimare

Ingerințele statelor în libertatea de exprimare au fost clasificate în ingerințe de natură preventivă și ingerințe de natură punitivă, după cum nu permit expunerea unor idei și informații anterior oferirii lor spre publicare sau după cum impun aplicarea de sancțiuni civile, penale, disciplinare ori administrative, pentru exercitarea dreptului la libertatea de exprimare, ulterior exprimării ideilor litigioase.

Un exemplu de ingerință de natură preventivă îl constituie obligația impusă de dreptul turc oricărei asociații de a obține o autorizație administrativă, pentru oricare document ce urmează a fi dat publicității. Pe de altă parte, un exemplu de ingerință punitivă în libertatea de exprimare îl constituie condamnarea celui care s-a exprimat liber. Din acest punct de vedere, este suficientă o condamnare de orice natură, chiar dacă aceasta nu s-a executat.

Curtea monitorizează și nu admite exercitarea în mod discreționar a *clauzei de autorizare*, care se concretizează printr-un sistem de licențiere din partea statului, a întreprinderilor de radio-tv și cinema. Autoritățile naționale au obligația de a comunica motivele care conduc la o soluție de respingere a unei cereri de autorizare.

Pe de altă parte, dreptul la libertatea de exprimare nu este unul absolut, ci poate suferi anumite limitări. Pentru a se ajunge la așa-zisa *clauză derogatorie*, trebuie respectate cumulativ trei condiții, și anume ca ingerința statului să fie prevăzută de lege, să vizeze unul din scopurile legitime expres menționate în art. 10 și să fie necesară într-o societate democratică.

Ingerințele statului pot avea loc în următoarele situații:

- în scopul protejării securității naționale, a ocrotirii și prevenirii infracțiunilor;
- în scopul protejării bunei funcționări a justiției;
- în scopul protejării drepturilor și intereselor altuia.

În ceea ce privește *proporționalitatea ingerinței*, Curtea ia în calcul, pentru a verifica respectarea acestei condiții, trei elemente, și anume: măsura în care subiectul abordat în cadrul exprimării litigioase este unul de interes public; gravitatea și contextul afirmațiilor făcute; gradul de severitate al sancțiunii.

Libertatea presei

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Având rolul esențial de a asigura dezbaterea publică asupra unor interese de ordin general, presa este considerată de Curte ca fiind unul dintre stâlpii democrației. Se cere, însă, ca această activitate, respectiv aceea de jurnalism, să se desfășoare cu bună-credință.

Sunt considerate ca inacceptabile situațiile în care se aduc acuzații grave privind comiterea unor infracțiuni de către funcționarii publici, fără a încerca să probeze, ca semn al bunei-credințe, cel puțin în fața instanțelor interne sesizate, veridicitatea celor afirmate.

Cu alte cuvinte, libertatea de exprimare implică și obligații corelative, care apasă, în special, asupra presei.

Curtea acordă o importanță deosebită protecției sursei jurnalistice, considerând că obligarea unui jurnalist în a-și releva sursele constituie o ingerință în activitatea sa. Exemplificăm cazul unui jurnalist care a reușit să se infiltreze într-o rețea de turism pedofil din India, pe care a demascat-o, ceea ce a condus la demararea unei anchete, pe parcursul căreia reclamantul a fost determinat să deconspire sursa. Curtea a constatat încălcarea art. 10, deoarece nu se pune problema unei surse jurnalistice clasice. De asemenea, Curtea a stabilit că efectuarea de percheziții asupra unor jurnaliști, pentru a determina originea informațiilor, constituie o ingerință gravă în libertatea lor de exprimare.

Libertatea de întrunire și de asociere

Art. 11

1. Orice persoană are dreptul la libertatea de întrunire pașnică și libertatea de asociere, inclusiv dreptul de a constitui, cu alții, sindicate și de a se afilia la sindicate, pentru apărarea intereselor sale.

2. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri, decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protejarea sănătății sau a moralei, ori pentru protecția drepturilor și libertăților altora. Prezentul articol nu interzice ca restrângeri legale să fie impuse exercitării acestor drepturi de către membrii forțelor armatei, ai poliției sau ai administrației de stat.

În literatura de specialitate s-a scris, pe bună dreptate, că libertatea de gândire își găsește o continuare naturală în libertatea de acțiune socială și politică, ce-i permit omului, ființă socială, să exercite anumite activități la nivel de grup și, în general, să participe la viața politică și economică a societății.

Art. 11 din Convenție garantează dreptul persoanei la manifestarea publică a opțiunilor sale individuale, protejându-i acesteia libertatea de asociere și de reunire.

Beneficiarii acestui drept pot fi atât persoane fizice, cât și persoane juridice. De exemplu, când se dispune desființarea unui partid, calitatea de victimă o au atât membrii acestuia, cât și organizația politică în sine. Practic, art. 11 consacră libertatea de reunire sau întrunire și libertatea de asociere.

Libertatea de reunire sau întrunire implică dreptul persoanei de a participa fizic la o manifestație, fără riscul de a fi supusă unei sancțiuni.

Având în vedere că manifestațiile implică, de regulă, unele riscuri pentru ordinea publică și măsurile de prevenire aferente, Curtea a apreciat că dispozițiile din legislația internă a unui stat, prin care se prevede necesitatea unor autorizații prealabile în acest sens, nu contravin prevederilor art. 11. De asemenea, Curtea a apreciat că simplul fapt

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

că manifestația nu era autorizată și deci era nelegală nu justifică reprimarea ei, ceea ce nu este cazul atunci când manifestațiile au un caracter violent.

Libertatea de asociere constă din dreptul oricărei persoane de a crea sau de a adera la o asociație de persoane cu scop cultural, social, politic, caritabil, etc.

Art. 11 prevede, însă, și o limitare specială în ceea ce privește libertatea de asociere a membrilor forțelor armate, a poliției și a administrației de stat, deoarece este inacceptabil ca acestea să poată declara grevă.

Curtea a apreciat că activitatea oricărei asociații trebuie desfășurată independent de orice intervenție a statului, care are sarcina să asigure doar cadrul legal necesar exercitării libere a acestui drept.

Între libertățile în discuție se înscriu și libertatea de asociere sindicală, cu dreptul corelativ la grevă, precum și libertatea de asociere politică. Cu privire la acest din urmă drept, se impune să precizăm că în jurisprudență au fost impuse unele limite, precum interzicerea creării de partide politice pe baze etnice sau a celor care au obiective contrare unui regim democratic.

Dreptul la căsătorie

Art. 12

Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie, conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept.

Art. 12 prevede dreptul de a întemeia o familie prin căsătorie. Curtea face distincție între dreptul la căsătorie și dreptul de a întemeia o familie. Textul Convenției nu se referă și la dreptul de a desface o căsătorie și o familie prin divorț.

În jurisprudență, s-au dat soluții contradictorii privind căsătoria a două persoane de același sex, din care una și-a schimbat sexul printr-o operație specifică.

Convenția a lăsat la latitudinea statelor reglementările în materie de căsătorie, ceea ce le atribuie obligația de a lua măsuri legislative în acest sens, cu precizarea că trebuie să se abțină de la impunerea unor limitări excesive și, deci, nerezonabile ale posibilității persoanelor de a se căsători. Curtea a apreciat, de exemplu, că interdicția persoanei de a se recăsători timp de trei ani de la data rămânerii definitive a hotărârii de divorț sau interdicția de a se recăsători a celui condamnat pentru abandon de familie, constituie încălcări ale art. 12.

Dreptul la un recurs efectiv

Art. 13

Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de prezenta Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.

În legătură cu acest drept, în literatura de specialitate s-au făcut precizări de ordin terminologic, pe deplin justificate, în sensul că noțiunea de „recurs” trebuie înțeleasă în sensul de remediu.

Dreptul consacrat prin art. 13 garantează oricărei persoane ce se poate pretinde victimă a unei alte dispoziții a Convenției posibilitatea de a sesiza o autoritate de stat cu o acțiune prin care să solicite constatarea violării, încetarea ei și repararea prejudiciului suferit. Cu alte cuvinte, așa cum s-a reținut în literatura de specialitate, art. 13 nu consacră un drept propriu-zis, ci o modalitate de garantare a respectării celorlalte dispoziții ale Convenției.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRUFondul Social European
POS DRU 2007-2013Instrumente Structurale
2007-2013GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRUUniversitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Curtea apreciază că un remediu efectiv trebuie să fie eficace, în sensul de a putea conduce atât la constatarea violării dreptului substanțial, cât și la încetarea acesteia și la repararea prejudiciului produs.

Drepturile și libertățile omului cuprinse în Convenție pot fi structurate în tabelul nr. 1:

Tabelul nr. 1

Nr. crt.	Drepturi ale omului prevăzute de Convenție	Corespondentul constituțional
1.	<i>Dreptul la viață</i>	<i>Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică</i>
2.	<i>Interzicerea torturii</i>	
3.	<i>Interzicerea sclaviei și a muncii forțate</i>	<i>Dreptul la muncă, protecția socială a muncii și interzicerea muncii forțate</i>
4.	<i>Dreptul la libertate și la siguranță</i>	<i>Dreptul la libertate individuală și la siguranța persoanei</i>
5.	<i>Dreptul la un proces echitabil</i>	<i>Dreptul la apărare</i>
6.	<i>Nici o pedeapsă fără lege</i>	
7.	<i>Dreptul la respectarea vieții private și de familie</i>	<i>Dreptul la viață intimă, familială și privată, inviolabilitatea domiciliului și secretul corespondenței</i>
8.	<i>Libertatea de gândire, de conștiință și de religie</i>	<i>Dreptul la libertatea conștiinței</i>
9.	<i>Libertatea de exprimare</i>	<i>Dreptul la libertatea de exprimare</i>
10.	<i>Libertatea de întrunire și de asociere</i>	<i>Dreptul la libertatea întrunirilor și Dreptul de asociere</i>
11.	<i>Dreptul la căsătorie</i>	<i>Drepturi cu privire la familie</i>
12.	<i>Dreptul la un recurs efectiv</i>	
13.	<i>Interzicerea discriminării bazate pe:</i> <i>Sex</i> <i>Rasă</i> <i>Culoare</i> <i>Limbă</i> <i>Religie</i> <i>Opinii politice sau alte opinii</i> <i>Origine națională sau socială</i> <i>Apartenență la o minoritate națională</i> <i>Avere</i> <i>Naștere</i> <i>Orice altă situație</i>	<i>Interzicerea discriminării bazate pe:</i> <i>Rasă, naționalitate sau origine etnică</i> <i>Limbă</i> <i>Religie</i> <i>Sex</i> <i>Opinie</i> <i>Apartenență politică</i> <i>De avere sau origine socială</i>
14.		<i>Dreptul la ocrotirea sănătății</i>
15.		<i>Dreptul la un mediu sănătos</i>
16.		<i>Dreptul la vot și de a fi ales</i>
17.		<i>Dreptul la informație, învățatură și cultură</i>
18.		<i>Dreptul la grevă</i>
19.		<i>Dreptul de proprietate privată</i>
20.		<i>Dreptul la libertate economică</i>
21.		<i>Dreptul la moștenire</i>

UNIUNEA EUROPEANĂ

GVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Nr. crt.	<i>Drepturi ale omului prevăzute de Convenție</i>	<i>Corespondentul constituțional</i>
22.		<i>Drepturi cu privire la nivelul de trai</i>
23.		<i>Dreptul la protecție al copiilor și tinerilor</i>
24.		<i>Dreptul la protecție al persoanelor cu handicap</i>
25.		<i>Dreptul de petiționare</i>
26.		<i>Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică</i>

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

CAPITOLUL 2. DREPTURILE CONSTITUȚIONALE

Constituția reprezintă actul normativ care structurează din punct de vedere juridic sistemul politico-organizatoric al funcționării statului și poziția juridică a subiectelor de drept raportat la autoritatea statală.

Constituția României adoptată pe data de 21 noiembrie, ratificată prin referendumul la 8 decembrie 1991 a fost înlocuită (modificată și completată) de noua Constituție a României adoptată în 2003, prin Legea de revizuire a Constituției publicată în Monitorul Oficial al României nr. 669 din 22 septembrie 2003, ratificată prin Referendumul Național din 19 octombrie 2003.

2.1. Dispoziții comune cu valoare de principii

2.2. Drepturile și libertățile individuale

- Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică:** Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate. Nimeni nu poate fi supus torturii și nici unui fel de pedeapsă sau de tratament inuman ori degradant. Pedeapsa cu moartea este interzisă.
- Libertatea individuală:** Libertatea individuală și siguranța persoanei sunt inviolabile. Percheziționarea, reținerea sau arestarea unei persoane sunt permise numai în cazurile și cu procedura prevăzute de lege. Reținerea nu poate depăși 24 de ore. Arestarea preventivă se dispune de judecător și numai în cursul procesului penal. În cursul urmăririi penale arestarea preventivă se poate dispune pentru cel mult 30 de zile și se poate prelungi cu câte cel mult 30 de zile, fără ca durata totală să depășească un termen rezonabil, și nu mai mult de 180 de zile. În faza de judecată instanța este obligată, în condițiile legii, să verifice periodic, și nu mai târziu de 60 de zile, legalitatea și temeinicia arestării preventive și să dispună, de îndată, punerea în libertate a inculpatului, dacă temeiurile care au determinat arestarea preventivă au încetat sau dacă instanța constată că nu există temeiuri noi care să justifice menținerea privării de libertate. Încheierile instanței privind măsura arestării preventive sunt supuse căilor de atac prevăzute de lege. Celui reținut sau arestat i se aduc de îndată la cunoștință, în limba pe care o înțelege, motivele reținerii sau ale arestării, iar învinuirea, în cel mai scurt termen; învinuirea se aduce la cunoștință numai în prezența unui avocat, ales sau numit din oficiu. Punerea în libertate a celui reținut sau arestat este obligatorie, dacă motivele acestor măsuri au dispărut, precum și în alte situații prevăzute de lege. Persoana arestată preventiv are dreptul să ceară punerea sa în libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cauțiune. Până la rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, persoana este considerată nevinovată. Nici o pedeapsă nu poate fi stabilită sau aplicată decât în condițiile și în temeiul legii. Sancțiunea privativă de libertate nu poate fi decât de natură penală.
- Dreptul la apărare:** Dreptul la apărare este garantat. În tot cursul procesului, părțile au dreptul să fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.
- Libera circulație:** Dreptul la liberă circulație, în țară și în străinătate, este garantat. Legea stabilește condițiile exercitării acestui drept. Fiecărui cetățean îi

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

- este asigurat dreptul de a-și stabili domiciliul sau reședința în orice localitate din țară, de a emigra, precum și de a reveni în țară.
5. **Viața intimă, familială și privată:** Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată. Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși, dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.
 6. **Inviolabilitatea domiciliului:** Domiciliul și reședința sunt inviolabile. Nimeni nu poate pătrunde sau rămâne în domiciliul ori în reședința unei persoane fără învoirea acesteia. De la aceste prevederi se poate deroga prin lege pentru următoarele situații:
 - a) executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;
 - b) înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
 - c) apărarea securității naționale sau a ordinii publice;
 - d) prevenirea răspândirii unei epidemii.
 7. Percheziția se dispune de judecător și se efectuează în condițiile și în formele prevăzute de lege. Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise, în afară de cazul infrațiunilor flagrante.
 8. **Secretul corespondenței:** Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimeri poștale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil.
 9. **Libertatea conștiinței:** Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale. Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc. Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii. În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbită religioasă. Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfeline. Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.
 10. **Libertatea de exprimare:** Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile. Cenzura de orice fel este interzisă. Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații. Nici o publicație nu poate fi suprimată. Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării. Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine. Sunt interzise de lege defăimarea țării și a națiunii, îndemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri. Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictelor de presă se stabilesc prin lege.
 11. **Dreptul la informație:** Dreptul persoanei de a avea acces la orice informație de interes public nu poate fi îngrădit. Autoritățile publice, potrivit competențelor ce le

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

revin, sunt obligate să asigure informarea corectă a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal. Dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a tinerilor sau securitatea națională. Mijloacele de informare în masă, publice și private, sunt obligate să asigure informarea corectă a opiniei publice. Serviciile publice de radio și de televiziune sunt autonome. Ele trebuie să garanteze grupurilor sociale și politice importante exercitarea dreptului la antenă. Organizarea acestor servicii și controlul parlamentar asupra activității lor se reglementează prin lege organică.

12. **Dreptul la învățătură:** Dreptul la învățătură este asigurat prin învățământul general obligatoriu, prin învățământul liceal și prin cel profesional, prin învățământul superior, precum și prin alte forme de instrucție și de perfecționare. Învățământul de toate gradele se desfășoară în limba română. În condițiile legii, învățământul se poate desfășura și într-o limbă de circulație internațională. Dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a învăța limba lor maternă și dreptul de a putea fi instruite în această limbă sunt garantate; modalitățile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege. Învățământul de stat este gratuit, potrivit legii. Statul acordă burse sociale de studii copiilor și tinerilor proveniți din familii defavorizate și celor instituționalizați, în condițiile legii. Învățământul de toate gradele se desfășoară în unități de stat, particulare și confesionale, în condițiile legii. Autonomia universitară este garantată. Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.
13. **Accesul la cultură:** Accesul la cultură este garantat, în condițiile legii. Libertatea persoanei de a-și dezvolta spiritualitatea și de a accede la valorile culturii naționale și universale nu poate fi îngrădită. Statul trebuie să asigure păstrarea identității spirituale, sprijinirea culturii naționale, stimularea artelor, protejarea și conservarea moștenirii culturale, dezvoltarea creativității contemporane, promovarea valorilor culturale și artistice ale României în lume.
14. **Dreptul la ocrotirea sănătății:** Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat. Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice. Organizarea asistenței medicale și a sistemului de asigurări sociale pentru boală, accidente, maternitate și recuperare, controlul exercitării profesiilor medicale și a activităților paramedicale, precum și alte măsuri de protecție a sănătății fizice și mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii.
15. **Dreptul la mediu sănătos:** Statul recunoaște dreptul oricărei persoane la un mediu înconjurător sănătos și echilibrat ecologic. Statul asigură cadrul legislativ pentru exercitarea acestui drept. Persoanele fizice și juridice au îndatorirea de a proteja și a ameliora mediul înconjurător.
16. **Dreptul de vot și de a fi ales:** Cetățenii au drept de vot de la vârsta de 18 ani, împliniți până în ziua alegerilor inclusiv. Nu au drept de vot debilii sau alienații mintal, puși sub interdicție, și nici persoanele condamnate, prin hotărâre judecătorească definitivă, la pierderea drepturilor electorale. Au dreptul de a fi aleși cetățenii cu drept de vot care îndeplinesc condițiile prevăzute, dacă nu le este interzisă asocierea în partide politice. Candidații trebuie să fi împlinit, până în ziua alegerilor inclusiv, vârsta de cel puțin 23 de ani pentru a fi aleși în Camera Deputaților sau în organele administrației publice locale, vârsta de cel puțin 33 de ani pentru a fi aleși în Senat și vârsta de cel puțin 35 de ani pentru a fi aleși în funcția de Președinte al României. În condițiile aderării României la Uniunea

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Europeană, cetățenii români au dreptul de a alege și de a fi aleși în Parlamentul European.

17. **Libertatea întrunirilor:** Mitingurile, demonstrațiile, procesiunile sau orice alte întruniri sunt libere și se pot organiza și desfășura numai în mod pașnic, fără nici un fel de arme.
18. **Dreptul de asociere:** Cetățenii se pot asocia liber în partide politice, în sindicate, în patronate și în alte forme de asociere. Partidele sau organizațiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militează împotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranității, a integrității sau a independenței României sunt neconstituționale. Nu pot face parte din partide politice judecătoria Curții Constituționale, avocații poporului, magistrații, membrii activi ai armatei, polițiștii și alte categorii de funcționari publici stabilite prin lege organică. Asociațiile cu caracter secret sunt interzise.
19. **Dreptul la muncă, la protecția socială a muncii și interzicerea muncii forțate:** Dreptul la muncă nu poate fi îngădit. Alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă este liberă. Salariații au dreptul la măsuri de protecție socială. Acestea privesc securitatea și sănătatea salariaților, regimul de muncă al femeilor și al tinerilor, instituirea unui salariu minim brut pe țară, repausul săptămânal, concediul de odihnă plătit, prestarea muncii în condiții deosebite sau speciale, formarea profesională, precum și alte situații specifice, stabilite prin lege. Durata normală a zilei de lucru este, în medie, de cel mult 8 ore. La muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbații. Dreptul la negocieri colective în materie de muncă și caracterul obligatoriu al convențiilor colective sunt garantate. Munca forțată este interzisă. Nu constituie muncă forțată:
 - a) activitățile pentru îndeplinirea îndatoririlor militare, precum și cele desfășurate, potrivit legii, în locul acestora, din motive religioase sau de conștiință;
 - b) munca unei persoane condamnate, prestată în condiții normale, în perioada de detenție sau de libertate condiționată;
 - c) prestațiile impuse în situația creată de calamități ori de alt pericol, precum și cele care fac parte din obligațiile civile normale stabilite de lege.
20. **Dreptul la grevă:** Salariații au dreptul la grevă pentru apărarea intereselor profesionale, economice și sociale. Legea stabilește condițiile și limitele exercitării acestui drept, precum și garanțiile necesare asigurării serviciilor esențiale pentru societate.
21. **Dreptul de proprietate privată:** Dreptul de proprietate, precum și creanțele asupra statului, sunt garantate. Conținutul și limitele acestor drepturi sunt stabilite de lege. Proprietatea privată este garantată și ocrotită în mod egal de lege, indiferent de titular. Cetățenii străini și apatrizii pot dobândi dreptul de proprietate privată asupra terenurilor numai în condițiile rezultate din aderarea României la Uniunea Europeană și din alte tratate internaționale la care România este parte, pe bază de reciprocitate, în condițiile prevăzute prin lege organică, precum și prin moștenire legală. Nimeni nu poate fi expropriat decât pentru o cauză de utilitate publică, stabilită potrivit legii, cu dreaptă și prealabilă despăgubire. Sunt interzise naționalizarea sau orice alte măsuri de trecere silită în proprietate publică a unor bunuri pe baza apartenenței sociale, etnice, religioase, politice sau de altă natură discriminatorie a titularilor. Pentru lucrări de interes general, autoritatea publică poate folosi subsolul oricărei proprietăți imobiliare, cu obligația de a despăgubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantațiilor sau construcțiilor, precum și

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

- pentru alte daune imputabile autorității. Despăgubirile prevăzute se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau, în caz de divergență, prin justiție. Dreptul de proprietate obligă la respectarea sarcinilor privind protecția mediului și asigurarea bunei vecinătăți, precum și la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului. Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă. Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii.
22. **Libertatea economică:** Accesul liber al persoanei la o activitate economică, libera inițiativă și exercitarea acestora în condițiile legii sunt garantate.
23. **Dreptul la moștenire:** Dreptul la moștenire este garantat.
24. **Nivelul de trai:** Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent. Cetățenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate plătit, la asistență medicală în unitățile sanitare de stat, la ajutor de șomaj și la alte forme de asigurări sociale publice sau private, prevăzute de lege. Cetățenii au dreptul și la măsuri de asistență socială, potrivit legii.
25. **Familia:** Familia se întemeiază pe căsătoria liber consimțită între soți, pe egalitatea acestora și pe dreptul și îndatorirea părinților de a asigura creșterea, educația și instruirea copiilor. Condițiile de încheiere, de desfacere și de nulitate a căsătoriei se stabilesc prin lege. Căsătoria religioasă poate fi celebrată numai după căsătoria civilă. Copiii din afara căsătoriei sunt egali în fața legii cu cei din căsătorie.
26. **Protecția copiilor și a tinerilor:** Copiii și tinerii se bucură de un regim special de protecție și de asistență în realizarea drepturilor lor. Statul acordă alocații pentru copii și ajutoare pentru îngrijirea copilului bolnav ori cu handicap. Alte forme de protecție socială a copiilor și a tinerilor se stabilesc prin lege. Exploatarea minorilor, folosirea lor în activități care le-ar dăuna sănătății, moralității sau care le-ar pune în primejdie viața ori dezvoltarea normală sunt interzise. Minorii sub vârsta de 15 ani nu pot fi angajați ca salariați. Autoritățile publice au obligația să contribuie la asigurarea condițiilor pentru participarea liberă a tinerilor la viața politică, socială, economică, culturală și sportivă a țării.
27. **Protecția persoanelor cu handicap:** Persoanele cu handicap se bucură de protecție specială. Statul asigură realizarea unei politici naționale de egalitate a șanselor, de prevenire și de tratament ale handicapului, în vederea participării efective a persoanelor cu handicap în viața comunității, respectând drepturile și îndatoririle ce revin părinților și tutorilor.
28. **Dreptul de petiționare:** Cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor. Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă. Exercițarea dreptului de petiționare este scutită de taxă. Autoritățile publice au obligația să răspundă la petiții în termenele și în condițiile stabilite potrivit legii.
29. **Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică:** Persoana vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal al unei cereri, este îndreptățită să obțină recunoașterea dreptului pretins sau a interesului legitim, anularea actului și repararea pagubei. Condițiile și limitele exercitării acestui drept se stabilesc prin lege organică. Statul răspunde patrimonial pentru

UNIUNEA EUROPEANĂ

GVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

prejudiciile cauzate prin erorile judiciare. Răspunderea statului este stabilită în condițiile legii și nu înlătură răspunderea magistraților care și-au exercitat funcția cu rea-credință sau gravă neglijență.

2.3. Principalele îndatoriri, numite îndatoriri fundamentale, ale cetățenilor României

1. **Fidelitatea față de țară:** Fidelitatea față de țară este sacră. Cetățenii cărora le sunt încredințate funcții publice, precum și militarii, răspund de îndeplinirea cu credință a obligațiilor ce le revin și, în acest scop, vor depune jurământul cerut de lege.
2. **Apărarea țării:** Cetățenii au dreptul și obligația să apere România. Condițiile privind îndeplinirea îndatoririlor militare se stabilesc prin lege organică. Cetățenii pot fi încorporați de la vârsta de 20 de ani și până la vârsta de 35 de ani, cu excepția voluntarilor, în condițiile legii organice.
3. **Contribuții financiare:** Cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice. Sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale. Orice alte prestații sunt interzise, în afara celor stabilite prin lege, în situații excepționale.
4. **Exercitarea drepturilor și a libertăților:** Cetățenii români, cetățenii străini și apatrizii trebuie să-și exercite drepturile și libertățile constituționale cu bună-credință, fără să încalce drepturile și libertățile celorlalți.

Tabelul nr. 3: CATEGORII DE DISCRIMINĂRI

Nr. crt.	Categorie	Strategii antidiscriminatorii
1.	Discriminări de rasă, naționalitate sau origine etnică	- Schimbarea mentalităților prin educația în familie și în școală - Legislație - Activitatea organismelor guvernamentale și nonguvernamentale
2.	Discriminări de limbă	
3.	Discriminări de religie	
4.	Discriminări de gen	
5.	Discriminări de opinie	
6.	Discriminări de apartenență politică	
7.	Discriminări de avere sau de origine socială	

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

CAPITOLUL 3. DREPTURILE COPILULUI

Legea specială care reglementează drepturile copilului este Legea nr. 272/2004 cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului. Aceasta reglementează la Capitolul II intitulat Drepturile copilului principalele sale drepturi civile (Secțiunea I), mediul familial și îngrijirea alternativă (Secțiunea II), sănătatea și bunăstarea copilului (Secțiunea III) și aspecte legate de educație, de activități recreative și culturale (Secțiunea IV).

Dreptul la stabilirea și păstrarea identității

Acest drept al copilului este reglementat de art. 8-13.

Copilul are dreptul la stabilirea și păstrarea identității sale. Copilul este înregistrat imediat după naștere și are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, dacă este posibil, de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit, crescut și educat de aceștia. Părinții aleg numele și prenumele copilului, în condițiile legii. Copilul are dreptul de a-și păstra cetățenia, numele și relațiile de familie, în condițiile prevăzute de lege, fără nici o ingerință. Dacă se constată că un copil este lipsit, în mod ilegal, de elementele constitutive ale identității sale sau de unele dintre acestea, instituțiile și autoritățile publice sunt obligate să ia de urgență toate măsurile necesare în vederea restabilirii identității copilului.

În scopul realizării dreptului prevăzut, unitățile sanitare care au în structură secții de nou-născuți și/sau de pediatrie au obligația de a angaja un asistent social sau, după caz, de a desemna o persoană cu atribuții de asistență socială. În vederea stabilirii identității copilului părăsit sau găsit ori a părinților acestuia, organele de poliție competente au obligația de a desemna una sau mai multe persoane responsabile cu realizarea demersurilor ce le revin, potrivit legii, pentru înregistrarea nașterii copilului.

Certificatul medical constatator al nașterii, atât pentru copilul născut viu, cât și pentru copilul născut mort, se întocmește în termen de 24 de ore de la naștere. Răspunderea pentru îndeplinirea obligației prevăzute revine medicului care a asistat sau a constatat nașterea și medicului șef de secție. Când nașterea a avut loc în afara unităților sanitare, medicul de familie având cabinetul înregistrat în raza teritorială unde a avut loc nașterea este obligat ca, la cererea oricărei persoane, în termen de 24 de ore, să constate nașterea copilului, după care să întocmească și să elibereze certificatul medical constatator al nașterii copilului, chiar dacă mama nu este înscrisă pe lista cabinetului său.

În situația în care copilul este părăsit de mamă în maternitate, unitatea medicală are obligația să sesizeze telefonic și în scris Direcția și organele de poliție, în termen de 24 de ore de la constatarea dispariției mamei. În termen de 5 zile de la sesizarea prevăzută se întocmește un proces-verbal de constatare a părăsirii copilului, semnat de reprezentantul Direcției, reprezentantul poliției și al maternității; când starea de sănătate a copilului permite externarea, în baza procesului-verbal, Direcția va stabili măsura plasamentului în regim de urgență pentru copil. În termen de 30 de zile de la întocmirea procesului-verbal, poliția este obligată să întreprindă verificările specifice privind identitatea mamei și să comunice rezultatul acestor verificări Direcției. În situația în care mama este identificată, Direcția va asigura consilierea și sprijinirea acesteia în vederea realizării demersurilor legate de întocmirea actului de naștere. În situația în care, în urma verificărilor efectuate de poliție, nu este posibilă identificarea mamei, Direcția transmite serviciului public de asistență socială în a cărei rază administrativ-teritorială s-

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

a produs nașterea dosarul cuprinzând certificatul medical constatator al nașterii, procesul-verbal prevăzut, dispoziția de plasament în regim de urgență și răspunsul poliției cu rezultatul verificărilor. În termen de 5 zile, serviciul public de asistență socială are obligația de a obține dispoziția de stabilire a numelui și prenumelui copilului, în conformitate cu prevederile Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, și de a face declarația de înregistrare a nașterii la serviciul de stare civilă competent. După înregistrarea nașterii copilului, serviciul public de asistență socială are obligația de a transmite Direcției actul de înregistrare a nașterii copilului.

În situația copilului găsit, precum și a celui părăsit de părinți în alte unități sanitare, a cărui naștere nu a fost înregistrată, obligația de a realiza demersurile prevăzute de lege pentru înregistrarea nașterii copilului revine serviciului public de asistență socială în a cărui rază administrativ-teritorială a fost găsit sau părăsit copilul. Expertiza medico-legală necesară pentru înregistrarea nașterii copilului este gratuită.

Unitățile sanitare, unitățile de protecție socială, serviciile de îngrijire de tip rezidențial, entitățile fără personalitate juridică, alte persoane juridice, precum și persoane fizice, care internează sau primesc în îngrijire femei gravide ori copii care nu posedă acte pe baza cărora să li se poată stabili identitatea, sunt obligate să anunțe, în termen de 24 de ore, în scris, autoritatea administrației publice locale în a cărei rază își au sediul sau, după caz, domiciliul, în vederea stabilirii identității lor. Cel care ia un copil pentru a-l îngriji sau proteja temporar, până la stabilirea unei măsuri de protecție în condițiile legii, are obligația de a-l întreține și, în termen de 48 de ore, de a anunța autoritatea administrației publice locale în a cărei rază teritorială își are sediul sau domiciliul.

Dreptul de a menține relații personale și contacte directe, reglementat de art. 14-21

Copilul are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament. Copilul are dreptul de a-și cunoaște rudele și de a întreține relații personale cu acestea, precum și cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, în măsura în care acest lucru nu contravine interesului său superior. Părinții sau un alt reprezentant legal al copilului nu pot împiedica relațiile personale ale acestuia cu bunicii, frații și surorile ori cu alte persoane alături de care copilul s-a bucurat de viața de familie, decât în cazurile în care instanța decide în acest sens, apreciind că există motive temeinice de natură a primejdui dezvoltarea fizică, psihică, intelectuală sau morală a copilului.

Relațiile personale se pot realiza prin:

- a) întâlniri ale copilului cu părintele ori cu o altă persoană care are dreptul la relații personale cu copilul;
- b) vizitarea copilului la domiciliul acestuia;
- c) găzduirea copilului pe perioadă determinată de către părintele sau de către altă persoană la care copilul nu locuiește în mod obișnuit;
- d) corespondența ori altă formă de comunicare cu copilul;
- e) transmiterea de informații copilului cu privire la părintele ori la alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu copilul;
- f) transmiterea de informații referitoare la copil, inclusiv fotografii recente, evaluări medicale sau școlare, către părintele sau către alte persoane care au dreptul de a menține relații personale cu copilul.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Transmiterea informațiilor prevăzute se va face cu respectarea interesului superior al copilului, precum și a dispozițiilor speciale vizând confidențialitatea și transmiterea informațiilor cu caracter personal.

Copilul care a fost separat de ambii părinți sau de unul dintre aceștia printr-o măsură dispusă în condițiile legii are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului. Instanța judecătorească, luând în considerare, cu prioritate, interesul superior al copilului, poate limita exercitarea acestui drept, dacă există motive temeinice de natură a periclita dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului.

Copilul ai cărui părinți locuiesc în state diferite are dreptul de a întreține relații personale și contacte directe cu aceștia, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului. Exercițarea dreptului prevăzut va fi facilitată de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, în colaborare cu Ministerul Afacerilor Externe, pe baza unei proceduri aprobate prin ordin comun.

Copiii neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori care nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane au dreptul de a li se asigura, în cel mai scurt timp posibil, reîntoarcerea alături de reprezentanții lor legali. Deplasarea copiilor în țară și în străinătate se realizează cu înștiințarea și cu acordul ambilor părinți; orice neînțelegeri între părinți cu privire la exprimarea acestui acord se soluționează de către instanța judecătorească. Părinții sau, după caz, altă persoană responsabilă de supravegherea, creșterea și îngrijirea copilului sunt obligați să anunțe la poliție dispariția acestuia de la domiciliu, în cel mult 24 de ore de la constatarea dispariției.

Misiunile diplomatice și consulare ale României au obligația de a sesiza Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului cu privire la copiii cetățeni români aflați în străinătate care, din orice motive, nu sunt însoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane din străinătate. Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului va lua măsurile necesare pentru întoarcerea copilului la părinți sau la un alt reprezentant legal, imediat după identificarea acestora. În cazul în care persoanele identificate nu pot sau refuză să preia copilul, la cererea Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului, tribunalul de la domiciliul copilului sau Tribunalul București, în situația în care acest domiciliu nu este cunoscut, va dispune plasamentul copilului într-un serviciu de protecție specială propus de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului. Procedura de întoarcere a copiilor în țară, de identificare a părinților sau a altor reprezentanți legali ai copiilor, modul de avansare a cheltuielilor ocazionate de întoarcerea în țară a acestora, precum și serviciile de protecție specială, publice sau private, competente să asigure protecția în regim de urgență a copiilor aflați în situația prevăzută se stabilesc prin hotărâre a Guvernului.

Misiunile diplomatice și consulare străine au obligația de a sesiza Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Autoritatea pentru Străini despre toate situațiile în care au cunoștință de copii cetățeni străini aflați pe teritoriul României, care, din orice motive, nu sunt însoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane. În cazul în care autoritățile române se autosesează, acestea vor înștiința de urgență misiunea străină competentă cu privire la copiii în cauză. În situația copiilor prevăzuți, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, până la definitivarea demersurilor legale ce cad în competența Autorității pentru Străini, va solicita Tribunalului București stabilirea

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

plasamentului copilului într-un serviciu de protecție specială propus de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului. Măsura plasamentului durează până la returnarea copilului în țara de reședință a părinților ori în țara în care au fost identificați alți membri ai familiei dispuși să ia copilul. În cazul nereturnării copilului, acesta beneficiază de protecția specială prevăzută în Legea nr. 272/2004.

Dreptul la protejarea imaginii sale publice și a vieții intime, familiale și private, reglementate de art. 22:

Copilul are dreptul la protejarea imaginii sale publice și a vieții sale intime, private și familiale. Este interzisă orice acțiune de natură să afecteze imaginea publică a copilului sau dreptul acestuia la viața intimă, privată și familială. Participarea copilului în vârstă de până la 14 ani la dezbateri publice în cadrul unor programe audiovizuale se poate face numai cu consimțământul scris al acestuia și al părinților sau, după caz, al altui reprezentant legal. Copiii nu pot fi folosiți sau expuși de către părinți, reprezentanți legali sau alte persoane responsabile de creșterea și îngrijirea lor, în scopul de a obține avantaje personale sau de a influența deciziile autorităților publice. Consiliul Național al Audiovizualului monitorizează modul de derulare a programelor audiovizuale, astfel încât să se asigure protecția și garantarea dreptului copilului.

Dreptul la libertate de exprimare

Copilul are dreptul la libertate de exprimare. Libertatea copilului de a căuta, de a primi și de a difuza informații de orice natură, care vizează promovarea bunăstării sale sociale, spirituale și morale, sănătatea sa fizică și mentală, sub orice formă și prin orice mijloace la alegerea sa, este inviolabilă. Părinții sau, după caz, alți reprezentanți legali ai copilului, persoanele care au în plasament copii, precum și persoanele care, prin natura funcției, promovează și asigură respectarea drepturilor copiilor au obligația de a le asigura informații, explicații și sfaturi, în funcție de vârsta și de gradul de înțelegere al acestora, precum și de a le permite să-și exprime punctul de vedere, ideile și opiniile. Părinții nu pot limita dreptul copilului minor la libertatea de exprimare decât în cazurile prevăzute expres de lege.

Copilul capabil de discernământ are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește. În orice procedură judiciară sau administrativă care îl privește copilul are dreptul de a fi ascultat. Este obligatorie ascultarea copilului care a împlinit vârsta de 10 ani. Cu toate acestea, poate fi ascultat și copilul care nu a împlinit vârsta de 10 ani, dacă autoritatea competentă apreciază că audierea lui este necesară pentru soluționarea cauzei. Dreptul de a fi ascultat conferă copilului posibilitatea de a cere și de a primi orice informație pertinentă, de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește. În toate cazurile, opiniile copilului ascultat vor fi luate în considerare și li se va acorda importanța cuvenită, în raport cu vârsta și cu gradul de maturitate a copilului. Orice copil poate cere să fie ascultat. În caz de refuz, autoritatea competentă se va pronunța printr-o decizie motivată. Dispozițiile legale speciale privind consimțământul sau prezența copilului în procedurile care îl privesc, precum și prevederile referitoare la desemnarea unui curator, în caz de conflict de interese, sunt și rămân aplicabile.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Dreptul la libertate de gândire, de conștiință și religie

Copilul are dreptul la libertate de gândire, de conștiință și de religie. Părinții îndrumă copilul, potrivit propriilor convingeri, în alegerea unei religii, în condițiile legii, ținând seama de opinia, vârsta și de gradul de maturitate a acestuia, fără a-l putea obliga să adere la o anumită religie sau la un anumit cult religios. Religia copilului care a împlinit 14 ani nu poate fi schimbată fără consimțământul acestuia; copilul care a împlinit vârsta de 16 ani are dreptul să-și aleagă singur religia. Atunci când copilul beneficiază de protecție specială, persoanelor în îngrijirea cărora se află le sunt interzise orice acțiuni menite să influențeze convingerile religioase ale copilului.

Dreptul la liberă asociere

Copilul are dreptul la libera asociere în structuri formale și informale, precum și libertatea de întrunire pașnică, în limitele prevăzute de lege. Autoritățile administrației publice locale, unitățile de învățământ și alte instituții publice sau private competente iau măsurile necesare asigurării exercitării corespunzătoare a drepturilor prevăzute.

Drepturile copilului aparținând minorităților

Copilul aparținând unei minorități naționale, etnice, religioase sau lingvistice are dreptul la viață culturală proprie, la declararea apartenenței sale etnice, religioase, la practicarea propriei sale religii, precum și dreptul de a folosi limba proprie în comun cu alți membri ai comunității din care face parte. Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării asigură și urmărește exercitarea drepturilor prevăzute.

Dreptul la respectarea personalității și individualității

Copilul are dreptul la respectarea personalității și individualității sale și nu poate fi supus pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante. Măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub nici un motiv pedepsele fizice ori acelea care se afla în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului.

Dreptul să depună plângeri

Copilul are dreptul să depună singur plângeri referitoare la încălcarea drepturilor sale fundamentale. Copilul este informat asupra drepturilor sale, precum și asupra modalităților de exercitare a acestora.

Dreptul de a crește alături de părinții săi

Copilul are dreptul să crească alături de părinții săi. Părinții au obligația să asigure copilului, de o manieră corespunzătoare capacităților în continuă dezvoltare ale copilului, orientarea și sfaturile necesare exercitării corespunzătoare a drepturilor prevăzute în prezenta lege. Părinții copilului au dreptul să primească informațiile și asistența de specialitate necesare în vederea îngrijirii, creșterii și educării acestuia.

Ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copiilor lor. Exercițarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești trebuie să aibă în vedere interesul superior al copilului și să asigure bunăstarea materială și spirituală a copilului, în special prin îngrijirea acestuia, prin menținerea relațiilor personale cu el, prin asigurarea creșterii, educării și întreținerii sale, precum și prin reprezentarea sa legală și administrarea patrimoniului său. În cazul existenței unor neînțelegeri între părinți cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești, instanța

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

judecătorească, după ascultarea ambilor părinți, hotărăște potrivit interesului superior al copilului.

Copilul are dreptul să fie crescut în condiții care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială. În acest scop părinții sunt obligați:

- a) să supravegheze copilul;
- b) să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea;
- c) să informeze copilul despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia;
- d) să întreprindă toate măsurile necesare pentru realizarea drepturilor copilului lor;
- e) să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice care exercită atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului.

Copilul nu poate fi separat de părinții săi sau de unul dintre ei, împotriva voinței acestora, cu excepția cazurilor expres și limitativ prevăzute de lege, sub rezerva revizuirii judiciare și numai dacă acest lucru este impus de interesul superior al copilului.

Serviciul public de asistență socială va lua toate măsurile necesare pentru depistarea precoce a situațiilor de risc care pot determina separarea copilului de părinții săi, precum și pentru prevenirea comportamentelor abuzive ale părinților și a violenței în familie. Orice separare a copilului de părinții săi, precum și orice limitare a exercitării drepturilor părintești trebuie să fie precedate de acordarea sistematică a serviciilor și prestațiilor prevăzute de lege, cu accent deosebit pe informarea corespunzătoare a părinților, consilierea acestora, terapie sau mediere, acordate în baza unui plan de servicii.

Planul de servicii se întocmește și se pune în aplicare de către serviciul public de asistență socială, organizat la nivelul municipiilor și orașelor, precum și de persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale din unitatea administrativ-teritorială unde se află copilul, în urma evaluării situației copilului și a familiei acestuia. La nivelul municipiului București întocmirea și punerea în aplicare a planului prevăzut se realizează de către Direcția de la nivelul fiecărui sector. Planul de servicii se aprobă prin dispoziția primarului. Planul de servicii are ca obiectiv prevenirea separării copilului de părinții săi. În acest scop serviciul public de asistență socială ori, după caz, Direcția de la nivelul fiecărui sector al municipiului București sprijină accesul copilului și al familiei sale la serviciile și prestațiile destinate menținerii copilului în familie. Planul de servicii poate avea ca finalitate transmiterea către Direcție a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială a copilului, numai dacă, după acordarea serviciilor prevăzute de acest plan, se constată că menținerea copilului alături de părinții săi nu este posibilă.

Dacă există motive temeinice de a suspecta că viața și securitatea copilului sunt primejduite în familie, reprezentanții serviciului public de asistență socială ori, după caz, ai Direcției de la nivelul sectoarelor municipiului București au dreptul să viziteze copiii la locuința lor și să se informeze despre felul în care aceștia sunt îngrijiiți, despre sănătatea și dezvoltarea lor fizică, educarea, învățătura și pregătirea lor profesională, acordând, la nevoie, îndrumările necesare. Dacă, în urma vizitelor efectuate se constată că dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului este primejduită, serviciul public de asistență socială este obligat să sesizeze de îndată Direcția în vederea luării măsurilor prevăzute de lege. Direcția generală de asistență socială și protecția copilului este obligată să sesizeze instanța judecătorească în situația în care consideră că sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru decăderea, totală sau parțială, a părinților ori a unuia dintre ei din exercițiul drepturilor părintești.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

Direcția generală de asistență socială și protecția copilului va lua toate măsurile necesare pentru ca părinții decăzuți din drepturile părintești, precum și cei cărora le-a fost limitat exercițiul anumitor drepturi să beneficieze de asistență specializată pentru creșterea capacității acestora de a se ocupa de copii, în vederea redobândirii exercițiului drepturilor părintești. Părinții care solicită redarea exercițiului drepturilor părintești beneficiază de asistență juridică gratuită, în condițiile legii.

Instanța judecătorească este singura autoritate competentă să se pronunțe, luând în considerare, cu prioritate, interesul superior al copilului, cu privire la:

- a) persoana care exercită drepturile și îndeplinește obligațiile părintești în situația în care copilul este lipsit, temporar sau permanent, de ocrotirea părinților săi;
- b) modalitățile în care se exercită drepturile și se îndeplinesc obligațiile părintești;
- c) decăderea totală sau parțială din exercițiul drepturilor părintești;
- d) redarea exercițiului drepturilor părintești.

Orice copil care este, temporar sau definitiv, lipsit de ocrotirea părinților săi sau care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija acestora are dreptul la protecție alternativă. Protecția prevăzută include instituirea tutelei, măsurile de protecție specială prevăzute, adopția. În alegerea uneia dintre aceste soluții autoritatea competentă va ține seama în mod corespunzător de necesitatea asigurării unei anumite continuități în educarea copilului, precum și de originea sa etnică, religioasă, culturală și lingvistică.

Tutela se instituie în situația în care ambii părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, precum și în cazul în care, la încetarea adopției, instanța judecătorească hotărăște că este în interesul copilului instituirea unei tutele. Tutela se instituie conform legii de către instanța judecătorească în a cărei circumscripție teritorială domiciliază sau a fost găsit copilul.

Pot fi tutori persoanele fizice sau soțul și soția împreună, care au domiciliul în România și nu se află în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de lege. Persoana fizică sau familia care urmează a fi tutore trebuie să fie evaluată de către Direcție cu privire la garanțiile morale și condițiile materiale pe care trebuie să le îndeplinească pentru a primi un copil în îngrijire. Evaluarea se realizează de către Direcția de la domiciliul persoanei sau familiei, acordându-se prioritate membrilor familiei extinse a copilului.

Instanța judecătorească numește cu prioritate ca tutore, dacă motive întemeiate nu se opun, o rudă sau un afin ori un prieten al familiei copilului, în stare să îndeplinească această sarcină. Persoana fizică, respectiv soții care urmează a fi tutori sunt numiți pe baza prezentării de către Direcție a raportului de evaluare a acestora. Propunerea se va face ținându-se seama de relațiile personale, de apropierea domiciliilor, precum și de opinia copilului.

Dreptul de a se bucura de sănătate

Copilul are dreptul de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare necesare pentru asigurarea realizării efective a acestui drept. Accesul copilului la servicii medicale și de recuperare, precum și la medicația adecvată stării sale în caz de boală este garantat de către stat, costurile aferente fiind suportate din Fondul național unic de asigurări sociale de sănătate și de la bugetul de stat. Organele de specialitate ale administrației publice

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POȘ DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

centrale, autoritățile administrației publice locale, precum și orice alte instituții publice sau private cu atribuții în domeniul sănătății sunt obligate să adopte, în condițiile legii, toate măsurile necesare pentru:

- a) reducerea mortalității infantile;
- b) asigurarea și dezvoltarea serviciilor medicale primare și comunitare;
- c) prevenirea malnutriției și a îmbolnăvirilor;
- d) asigurarea serviciilor medicale pentru gravide în perioada pre- și postnatală, indiferent dacă acestea au sau nu au calitatea de persoană asigurată în sistemul asigurărilor sociale de sănătate;
- e) informarea părinților și a copiilor cu privire la sănătatea și alimentația copilului, inclusiv cu privire la avantajele alăptării, igienei și salubrității mediului înconjurător;
- f) dezvoltarea de acțiuni și programe pentru ocrotirea sănătății și de prevenire a bolilor, de asistență a părinților și de educație, precum și de servicii în materie de planificare familială;
- g) verificarea periodică a tratamentului copiilor care au fost plasați pentru a primi îngrijire, protecție sau tratament;
- h) asigurarea confidențialității consultației medicale acordate la solicitarea copilului;
- i) derularea sistematică în unitățile școlare de programe de educație pentru viață, inclusiv educație sexuală pentru copii, în vederea prevenirii contactării bolilor cu transmitere sexuală și a gravidității minorelor.

Părinții sunt obligați să solicite asistență medicală pentru a asigura copilului cea mai bună stare de sănătate pe care o poate atinge și pentru a preveni situațiile care pun în pericol viața, creșterea și dezvoltarea copilului. În situația excepțională în care viața copilului se afla în pericol iminent ori există riscul producerii unor consecințe grave cu privire la sănătatea sau integritatea acestuia, medicul are dreptul de a efectua acele acte medicale de strictă necesitate pentru a salva viața copilului, chiar fără a avea acordul părinților sau al altui reprezentant legal al acestuia. Vizitele periodice ale personalului medical de specialitate la domiciliul gravidelor și al copiilor până la împlinirea vârstei de un an sunt obligatorii, în vederea ocrotirii sănătății mamei și copilului, educației pentru sănătate, prevenirii abandonului, abuzului sau neglijării copilului.

Dreptul de a beneficia de nivel de trai decent

Copilul are dreptul de a beneficia de un nivel de trai care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială. Părinților sau, după caz, altor reprezentanți legali le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților, cele mai bune condiții de viață necesare creșterii și dezvoltării copiilor; părinții sunt obligați să le asigure copiilor locuința, precum și condițiile necesare pentru creștere, educare, învățatură și pregătirea profesională.

Dreptul de a beneficia de asistență socială și asigurări sociale

Copilul are dreptul de a beneficia de asistența socială și de asigurări sociale, în funcție de resursele și de situația în care se află acesta și persoanele în întreținerea cărora se găsește. În cazul în care părinții sau persoanele care au, potrivit legii, obligația de a întreține copilul nu pot asigura, din motive independente de voința lor, satisfacerea nevoilor minime de locuință, hrană, îmbrăcăminte și educație ale copilului, statul, prin autoritățile publice competente, este obligat să asigure acestora sprijin corespunzător, sub formă de prestații financiare, prestații în natură, precum și sub formă de servicii, în condițiile legii. Părinții au obligația să solicite autorităților

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

competente acordarea alocațiilor, indemnizațiilor, prestațiilor în bani sau în natura și a altor facilități prevăzute de lege pentru copii sau pentru familiile cu copii. Autoritățile administrației publice locale au obligația de a informa părinții și copiii în legătură cu drepturile pe care le au, precum și asupra modalității de acordare a drepturilor de asistență socială și de asigurări sociale.

Dreptul la îngrijire specială

Copilul cu handicap are dreptul la îngrijire specială, adaptată nevoilor sale. Copilul cu handicap are dreptul la educație, recuperare, compensare, reabilitare și integrare, adaptate posibilităților proprii, în vederea dezvoltării personalității sale. Îngrijirea specială trebuie să asigure dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copiilor cu handicap. Îngrijirea specială constă în ajutor adecvat situației copilului și părinților săi ori, după caz, situației celor cărora le este încredințat copilul și se acorda gratuit, ori de câte ori acest lucru este posibil, pentru facilitarea accesului efectiv și fără discriminare al copiilor cu handicap la educație, formare profesională, servicii medicale, recuperare, pregătire, în vederea ocupării unui loc de muncă, la activități recreative, precum și la orice alte activități apte să le permită deplina integrare socială și dezvoltare a personalității lor. Organele de specialitate ale administrației publice centrale și autoritățile administrației publice locale sunt obligate să inițieze programe și să asigure resursele necesare dezvoltării serviciilor destinate satisfacerii nevoilor copiilor cu handicap și ale familiilor acestora în condiții care să le garanteze demnitatea, să le favorizeze autonomia și să le faciliteze participarea activă la viața comunității.

Dreptul la educație, activități recreative și culturale

Copilul are dreptul de a primi o educație care să îi permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității sale. Părinții copilului au cu prioritate dreptul de a alege felul educației care urmează să fie data copiilor lor și au obligația să înscrie copilul la școală și să asigure frecventarea cu regularitate de către acesta a cursurilor școlare. Copilul care a împlinit vârsta de 14 ani poate cere încuviințarea instanței judecătorești de a-și schimba felul învățării și al pregătirii profesionale.

Ministerul Educației, ca organ de specialitate al administrației publice centrale, precum și inspectoratele școlare și unitățile de învățământ, ca instituții ale administrației publice locale cu atribuții în domeniul educației, sunt obligate să întreprindă măsuri necesare pentru:

- a) facilitarea accesului la educația preșcolară și asigurarea învățământului general obligatoriu și gratuit pentru toți copiii;
- b) dezvoltarea de programe de educație pentru părinții tineri, inclusiv în vederea prevenirii violenței în familie;
- c) organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care nu pot răspunde la cerințele programei școlare naționale, pentru a nu intra prematur pe piața muncii;
- d) organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care au abandonat școala, în vederea reintegrării lor în sistemul național de învățământ;
- e) respectarea dreptului copilului la timp de odihnă și timp liber, precum și a dreptului acestuia de a participa liber la viața culturală și artistică;
- f) prevenirea abandonului școlar din motive economice, luând măsuri active de acordare a unor servicii sociale în mediul școlar, cum sunt: hrana, rechizite, transport și altele asemenea. În cadrul procesului instructiv-educativ copilul are dreptul de a fi tratat

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POSD DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
OIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

cu respect de către cadrele didactice, de a fi informat asupra drepturilor sale, precum și asupra modalităților de exercitare a acestora. Pedepsele corporale în cadrul procesului instructiv-educativ sunt interzise. Copilul, personal și, după caz, reprezentat sau asistat de reprezentantul său legal, are dreptul de a contesta modalitățile și rezultatele evaluării și de a se adresa în acest sens conducerii unității de învățământ, în condițiile legii. Cadrele didactice au obligația de a semnala serviciului public de asistență socială sau, după caz, Direcției cazurile de rele tratamente, abuzuri sau de neglijare a copiilor.

Copilul are dreptul la odihnă și vacanță. Copilul trebuie să beneficieze de timp suficient pentru odihnă și vacanță, să participe în mod liber la activități recreative proprii vârstei sale și la activitățile culturale, artistice și sportive ale comunității. Autoritățile publice au obligația să contribuie, potrivit atribuțiilor ce le revin, la asigurarea condițiilor exercitării în condiții de egalitate a acestui drept. Autoritățile publice au obligația să asigure, potrivit atribuțiilor care le revin, locuri de joacă suficiente și adecvate pentru copii, în mod special în situația zonelor intens populate.

UNIUNEA EUROPEANĂ

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
AMPOSDRU

Fondul Social European
POS DRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL MUNCII, FAMILIEI ȘI
PROTECȚIEI SOCIALE
DIRPOSDRU
REGIUNEA CENTRU

Universitatea
"1 Decembrie 1918"
Alba Iulia

BIBLIOGRAFIE

1. *Bibere O, Uniunea Europeană între virtual și real, Ed. All, București, 1999.*
2. *Berger Vicent, Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1997.*
3. *Corneliu Bîrsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentariu pe articole, vol. I și II, Ed. C.H. Beck, București, 2005-2006.*
4. *Gomien Donna, Introducere în Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Ed. All, București, 1993.*
5. *Ion Deleanu, Obligativitatea hotărârilor Curții Europene a drepturilor omului și ale Curților de Justiție a Comunităților Europene. Revista Dreptul nr.2/2007.*
6. *Lefterache Lavinia ș.a. Aspecte de drept penal ale Curții Europene a Drepturilor Omului.*
7. *Macovei Monica, Ghid privind punerea în aplicare a art.5 al Convenției Europene a Drepturilor Omului.*
8. *Mazilu Dumitru, Drepturile Omului, Concept, exigențe și realități contemporane, Ed. Lumina Lex, București. 2000.*
9. *Radu Chiriță, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentarii și explicații, Ediția 2, Ed. C.H.Bek, București, 2008.*
10. *Selejan Guțan Bianca, Protecția Europeană a Drepturilor Omului, Ed. All Beck, București, 2004.*
11. *Ordonanța de Urgență a Guvernului nr.109/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, partea I, nr.748/2003.*
12. *Documente internaționale privind combaterea torturii și a tratamentelor inumane sau degradante, Institutul Român pentru Drepturile Omului, 1998.*
13. *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului, Culegere selectivă, vol. III, Editura Polirom, 2003.*
14. *Studii privind jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, București, 2003.*
15. *Manualul Consiliului Europei, București, 2003.*
16. *Laura Cetean-Voiculescu, Drept în asistență socială, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2007*
17. *Constituția României.*
18. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului.*
19. *Legea nr. 272/2004 cu privire la protecția și promovarea drepturilor copilului.*
20. *Revista română de drepturile omului nr. 20/2001, Editura Apador CH, București.*
21. *Revista română de drepturile omului nr. 23/2002, Editura Apador CH, București.*
22. *Revista română de drepturile omului nr. 27/2003, Editura Apador CH, București.*